

KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETSAKADEMIEN

SÖDERMANLANDS RUNINSKRIFTER

GRANSKADE OCH TOLKADE

AV

ERIK BRATE

UTGIVNA MED ANSLAG AV BERGERSKA FONDEN

FÖRSTA HÄFTET

I DISTRIBUTION HOS WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

Pris 15 kronor.

På grund av inträffade ogynnsamma omständigheter måste en del av de till detta häfte hörande planscherna omtryckas. Då det ansetts olämpligt att låta den redan färdigtryckta textdelen förbliva liggande i avvaktan härpå, utgives den endast med de efter Bantil återgivna bilderna. Efter nödig omarbetning komma de övriga planscherna att utgivas i ett särskilt planschhäfte.

1. Björnlunda kyrka, Daga hd.

Pl. 4: B. 713.

Litteratur: B. 713; L. 915.

Runstenens plats angives i B. 713 vara »Kyrkodörren». Stenen är nu förlorad. S. Boije af Gennäs, som sökte efter den 1883, yttrar: »I kyrkodörren finnes nu ingen runsten synlig, ej heller annars någon bekant för prest eller klockare. Kyrkoporten (den vestra förmodligen; den norra är en på 1750- el. 60-talet uppförd utbyggnad) har nu utanför sig en hög trappa (Klefva-grafven). På denna trappas platå ligger en grafsten med årtalet 1668; således är säkerligen förändring vidtagen med vestra ingången efter 1680-talet.»

Enligt teckningen i B. 713 låg runstenen som tröskel i kyrkodörren med framsidans topp och fot övermurade men med högra kanten nedom toppen synlig i hela sin längd, som enligt teckningens skala varit 2,75 m, bredden var 1,08 m. Stenen är tecknad avbruten på mitten och med ristning blott på toppstycket.

Vänstra slingan börjar med ett namn, vars första led synes varit **sik-**, fast mellanstrecket fattas på **s** och nedre staven på **k**. Senare leden **†††**, varpå skuggan av **r** synes följa, är uppenbarligen felläst, det första **†** kan antagas hava varit *** h**. Närmast ligger då namnet **sikhatr**, varvid dock andra ledens tredje runa måste antagas i högre grad felläst. Jfr **sihatr** B. 457, L. 157 Forkarby, **sikat** B. 69, L. 465 Mällösa, Uppl. Det slutande **u** kan tillhöra **uk** 'och'.

Högra sidans slinga innehåller runorna: **isa · at · st**, som utgöra slutet av [**p**]isa »denna», framför vilket ordet 'sten' stått, samt prep. **at** 'efter' och de två första runorna av den avlidnes namn, efter vilket förmodligen någonstädes en släktskapsbeteckning följt.

Inskriften har alltså varit följande: **sikaaaru — isa · at · st—**

Översättning: Sighvat(?) och — denna efter St—.

2. Axala, Björnlunda sn, Daga hd.

Pl. 15. Pl. 4: B. 712.

Litteratur: B. 712; L. 916; Ransakn. 1667—84.

Inskriften befinner sig på östra sidan av ett väldigt jordfast stenblock i hagen söder om det gårde, som ligger söder om hemmanet Hägnaden, som är $\frac{1}{4}$ mantal, utbrutet ur Axala. Stenblocket står med den ristade sidan vänd åt öster alldeles invid västra sidan

1—232678. *Södermanlands runinskrifter.*

av den äldsta vägen, längst i väster, åt Nyköping; en nyare väg finnes c. 15 steg öster därom och den nyaste c. 30 steg.

Det jordfasta stenblocket är på högsta punkten t. v. om ristningen 3,20 m högt. Ristningen, som står på en jämförelsevis slät yta av stenen, börjar 55 cm från marken, varifrån dess översta del är 2,18 m. Ristningens höjd är 1,59 m, bredden över korsets kärna 1,10 m, slingans bredd 10 cm.

I **hakua** är på **ha** övre staven nästan borta, på **u** mycket skadad. Uti **ihulbiarn** utgår från foten av det första **i** en fåra snett uppåt höger, som har utseende av att vara huggen, i **a** är nedre staven avflagad. I **hialbi** är **b** smalt men fullt tydligt, om ock övre ringen är matt. I **kristr** har det första **r** blivit avglömt men tillfogats under nedre slinglinjen med staven utgående mitt emellan **k** och **i**.

Inskriften är följande:

slopi rahnfrif paun · litu · hakua · stain · iftir · ihulbiarn · sun · sin · hialbi · kristr ant · has

Översättning: Slode, Ragnfrid, de läto hugga stenen efter Igulbjörn, sin son. Hjälpe Kristus hans ande!

Inskriften är nästan likalydande med Sö. 141 Löta i angränsande Ludgo sn och troligen av ristaren Torer, se Inl. § 17.

3. Vänga, Björnlunda sn, Daga hd.

Pl. 15. Pl. 4: B. 714.

Litteratur: B. 714, L. 920.

I B. 714 angives stenens plats vara »Vängie Tomt». Enligt S. Boije af Gennäs, som besökte Vänga 1883, hade det större stycket av stenen för några år sedan blivit uttaget ur trappan till huset öster på gården, som enligt syneinstrument var byggt 1732—35, och Boije fann det liggande på en berghäll, strax invid boningshusets ö. gavel, där det ock låg vid min ditkomst 1899. Ett mindre stycke, som i brev från Wætter i VHAA:s top. ark. I uppgivits ligga jämte trappan, kunde icke av Boije återfinnas. Runstenen blev vid mitt besök rest på kant och stödd av stenar bakom.

Runstenens höjd från fotens spets till översta delen av korset är 1,53 m, bredden upptill över korsets kärna 1,02 m., vid foten över slingknuten 1,07 m. Slingans bredd är 8 cm. Ämnet är gnejs.

Ormhuvudet har tre gaddar men den mellersta är svag.

Inskriftens första tre ord äro matta. Första namnet har varit **kefluk**; **k** saknar bistavens övre hälft, på **e** äro stavens spetsar bortnötta, **f** är matt, på **l** är bistaven borta med undantag av en grop, där den skulle hava slutat, **u** tydligt, **k** matt. Boijes läsning **kefiuk** är därmed identisk, om man bortser från den felande bistaven på **l**. I **auk** saknas nedre staven av **a** och övre bistaven av **k**. I **kyla** har **y** ett svagt spår av prick, som även antages av Boije. Av **t** i **lit[u]** är h. bistaven bortslagen och därmed slingan avbruten, som i B. 714 vidare innehåller [**raisa**] med **s** r^l, varefter även där ett avbrott förekommer. Detta har säkerligen innehållit [**stain · p**], då slingad i B. 714 åter börjar med **-isa · at · styfialt**, varav blott **-fialt** är i behåll, av vars **f** blott ett svagt spår finnes. De följande runorna äro i det hela tydliga.

Inskriften är alltså följande:

kefluk · auk · kyla · pau · lit[u · raisa stain pisa · at · sty]fialt · sun · sin · bropur · iluka

Mansnamnet **kefluk** motsvaras av fvn. *Giaflaugr*, fsv. *Oluff Gefloog* l. *Geflugsonn* Ängerm. 1550 hos J. Nordlander, *Norrl. saml.* 187, **styfialt** fsv. *Styfeldus* Uppl, SD, III 100 (1312?).

Översättning: Gevlög och Gylla läto resa denna sten efter Styviald, sin son, broder till Illuge.

4. Vänga, Björnlunda sn, Daga hd.

Pl. 14: B. 1145.

Litteratur: B. 1145; L. 918.

L. 918 angiver »Vänga brunn» som runstenens plats, S. Boije af Gennäs frågade och sökte 1883 förgäves efter den och säger brunnens plats ej vara känd.

Enligt B. 1145 har stenen varit toppstycket av en runsten, som längs mitten varit 57 cm högt och vid nedersta ristningen t. v. 47 cm brett.

Inskriften har varit följande:

-tain : pinsa : at : suain t-

På 1 t saknas vänstra bistaven. Före 1 t är naturligtvis s bortslaget, så att inskriften varit: »sten denna efter Sven», framför vilket stått, vem som reste stenen. Det slutande t har troligen varit begynnelseruna till t[rik:kupan] *dræng godhan*, jfr Sö. 167 Lands-hammar.

5. Vänga, Björnlunda sn, Daga hd.

Pl. 14: B. 1148.

Litteratur: B. 1148; L. 919.

Enligt J. Peringskiölds *Mon.* skall stenen vara »i Wengia tomt af röd sten», vilket givit S. Boije af Gennäs, som 1883 förgäves eftersökte den, anledning förmoda, att Sö. 6 Vänga även tillhört denna sten.

Enligt B. 1148 är fragmentet 45 cm långt och 29 cm brett och har blott innehållit ett kort stycke slinga med runorna: -t:pu-, som kunna förmodas vara återstod av: -[a]t *Po*[rsten] — 'efter Torsten' eller något annat med *Tor*- börjande namn.

6. Vänga, Björnlunda sn, Daga hd.

Pl. 15.

Runstenstycket anträffades enligt S. Boije af Gennäs c. 1876 i en stenhop, då ladugården byggdes och det röjdes för grund, och ligger nu bredvid Sö. 3. Boije anser möjligt, att den tillhört Sö. 5 Vänga B. 1148 och att dess tunnhet uppstått genom klyvning. Stenen utgöres nämligen av en blott 4 cm tjock sandstensbit med ett stycke av runslingan. Avståndet från slingans början till hörnet vid slingans slut är 64 cm, den inre sidans längd 55 cm, bredden i storändan 30 cm. Slingans bredd är 30 cm.

Runorna, som äro ganska djupa, äro följande:

-ur : sin : bua-, som uppenbarligen äro återstoden av orden: -[fadh]ur sin boa[nda] — »fader sin, make till» — el. »bonde (god)».

7. Öja, Björnlunda sn, Daga hd.

Pl. 4: B. 716.

Litteratur: B. 716; L. 917.

I B. 716 anges runstenens plats vara »Öja Bro». Enligt S. Boije af Gennäs 1883 är Öja, som lyder under Ekhov, nu avhyst men har legat $\frac{1}{8}$ mil från kyrkan. Från gamla tomtplatsen går söderut en väg över fordom mycket sank mark och böjer, då den träffar höjden i söder, av åt sydost till nedvägen till Ekhov. Styckena av runstenen anträffades några år före 1883, just där vägen brolagd när den högre marken, fördes fem till antalet ett kort stycke i s.v. och restes vart för sig, men det sjätte, triangeln på högra sidan, saknades. 1883 medgav kgl. Vitterhets-, hist.- och antikvitetsakademien på ansökan av kapten J. D. Broms, att dessa stycken skulle få flyttas in i parken vid Ekhov för att resas, och där befann sig runstenen vid mitt besök 1899, liggande på marken med ristningen uppåt, ty att resa den hade icke lyckats.

Ämnet är gråsten. Höjden är 4,10 m på mitten över korset, bredden i toppen tangerande slingan 1,34 m, vid foten tangerande nedersta slingan 1,54 m. Slingans bredd är 11 cm. Ristningen är grund.

Inskriften börjar med en punkt, medan följande skiljetecken äro kolon. I **suainunkr** är 19 **n** mycket svag, i 20 **k** är staven mycket svag och av bistaven kan blott 3 cm nedifrån följas. Det tredje namnet är i B. 718 **isi** och i dess första runa 25 är staven tydlig och någon bistav kan icke upptäckas. Jag skulle dock vara benägen att antaga runan vara **a**, enär på stavens mitt rännans väggar äro genombrutna och en slät sträckning finnes på båda sidor om staven av samma form som bistaven till **† a**. Det sista **i** 27 är däremot djupt och tydligt utan bistav, och B. 718 **isi** kan därför icke heller hava varit kisl, som Boije gissar. I kolon mellan **pau** och **litu** är nedre pricken bortslagen. I **raisa** är på **r** bistavens vinkel starkt utskjutande och nedre strecket jämlöpande med staven. I **biarn** har nog **r** haft samma form men i behåll är blott 3,5 cm av staven på ett stycke av stenen och 3 cm av nedre strecket å det följande. Efter **ant**: följer ett mycket knöligt ställe på vilket B. 716 **h** måste hava stått, men vad som finnes, ter sig för öga och hand närmast som **Y k**, vilket naturligtvis är omöjligt. I **gus** synes **g** äga en visserligen grund prick, varemot **k** i **kup** avgjort saknar prick. Skiljetecken finnes varken mellan **gus** och **mopir** eller i inskriftens slut.

Inskriften är följande:

· **suainalti : auk : suainunkr : auk : asi : auk : gas : pau : litu : raisa : stain : at : biarn : fapur : sin :**
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
nytan : kup : hialbi : ant : hns auk : gus mopir
 70 75 80 85 90 95

Översättning: Svalde och Svenung och Äse och Gas, de läto resa stenen efter Björn, sin idoge fader. Gud hjälpe hans ande och Guds moder!

Bruket av pron. **pau** visar, att **gas** måste vara kvinnonamn. Så kan även **gos** vara B. 456, L. 143 Svistad, och **gas** B. 487 (**kas** L. 177, D. I, 211) Örke, där genus ej är klart, varemot ack. sing. **kas** B. 523, L. 228, D. I, 225 Lena bör vara mansnamn, se Bugge i *Runverser* s. 48. Namnet står troligen i något sammanhang med ortnamnet *Gåsinge*, fsv. *Gasunge*, socknen på motsatta sidan av Storsjön. Jfr E. Hellquist, *Om de svenska ortn. på -inge, -unge och -unga*. Gbg. 1904, s. 33.

8. Nybble, Dillnäs sn, Daga hd.

Pl. 16. Pl. 4: B. 717.

Litteratur: B. 717; L. 926; VHAA månadsbl. V, 1884, s. 32, etsning efter S. Boije af Gennäs.

Runstenens plats anges i L. 926 vara Nybble tomt, nu står den rest utanför densamma. I VHAA:s top. ark. upplyser en skrivelse från A. V. Stjernstedt 1857, att runstenen under 1820-talet, då Nybble brukades av bönder, blivit inlagd i en kalkmur till en källarsval under en spannmålsbod i byn.

Inskriften börjar utan skiljetecken och efter **raknprupr** finnes heller intet sådant, om icke en grop mitt i slingan kan fattas som ett skadat sådant. På 32 **t** i **at** är högra bistaven svag och sammanflyter med staven. 38 **f** i **fapur** är skadat på mitten men nedre staven och översta delarna av stav och bistavar äro i behåll. I **si[n]** saknas övre staven av **si** och **n** är alldeles borta. I **buna** har **n** genom avflagnings även fått h. övre bistaven av **h**. Namnet gen. **auluafar** är även enligt Boije fullt klart, och då övre bistaven till **f** upptill mynnar in i linien, kan den icke vara en långsträckt prick till **g**, varpå man kunde tänka, då den icke nedtill går alldeles in till staven. I **biarnar** saknas övre staven av 66 **a**; Boije läser även dess **n** som **a**. I **kup** har **k** en långsträckt fördjupning gående från övre slinglinjen, vilken ock Boije anmärkt men icke fattar såsom huggen.

Inskriften är följande:

kyla : auk : raknprupr par : raistu : stain : at : uraip : fapur : si[n] buna auluafar : brupur :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

biarnar : kup · hialbi : selu · ans
 65 70 75 80 85

I **buna** 'make' har **t** utelämnats efter **n**. Gen. **auluafar** hör till ett kvinnonamn ***auluaf**. Ett med samma senare led bildat sådant är måhända nom. sg. **huruaf** B. 655, L. 784, D. I, 286 Hjalteberga Uppl., troligen även kvinnonamnet nom. sg. **frukafr** D. I, 284 Forsby (B. 659 **fruka** × **kr**, L. 782 **Frukakr**), vari **k** då vore ett stupat **u**. Båda runstenarna finnas i Simtuna sn och härröra uppenbarligen från samma ristare. Måhända äro **huruaf** och **frukafr** systrar. Den för de tre namnen gemensamma senare leden är ej annars känd som namnbildande. Då den uppvisar ändelsen **-r** i nom. sing. hör den till fem. io-stammar och bör hava lytt **-væfr**, vilket måste vara en avledning av verbet 'väva' och betyda 'väverska', en mycket närliggande benämning för en kvinna. Till denna benämning passar förleden **hur-**, som bör vara fsv. *hør* 'lin', fvn. *horr*, varemot förlederna **fru-** och **aul-** äro *Frō-* och *Al-*, det senare med v-omljud.

Översättning: Gylla och Ragntrud, de reste stenen efter Vred, sin fader, make till Olväv, broder till Björn. Gud hjälpe hans själ!

9. Lifsinge, Dillnäs sn, Daga hd.

Pl. 16.

Litteratur: D8vo 82.

Runstenen upptäcktes 1857 av frih. A. V. Stjernstedt vid uppodling av den s. k. Herrmanshagen mellan Nybble och Lifsinge, som lät vända dess stycken, varigenom ristningen kom i dagen. Genom min försorg restes stenen på kant 1899 och stöddes med stenar bakom. En gångväg mellan Nybble och Lifsinge leder över höjden nära stenen.

På höjden finnas flera forngravar och den delen av höjden, där dessa ligga, hör till Lifsinge, under det den plats, där stenen länge låg och nu är rest, såväl som den, där den hittades, hör till Nybble. Då enligt uppgift på stället hela Herrmanshagen fordom hört till Lifsinge, sluter Boije, att gravfältet är Lifsinge gravfält och att även runstenen hört dit, fast det är ett stycke mellan stenen och de nu bevarade gravarna.

Stenen är splittrad i 7 stycken, av vilka 4 hava inskrift. Stenens forna höjd är 2,05 m, bredden vid foten 1,48 m, i toppen över slingkanten 1,23 m, tjockleken c. 40 cm. Slingans bredd är 10 cm, runorna äro skarpt huggna och något smala.

Inskriften börjar med ett ej förut uppmärksammat *. Efter **ulf** äro punkterna i kolon snett ställda längs bistaven i **f**. Ordet 'sin' är ristat **sint**.

Inskriften är följande:

Slingan: * **barkuiþr** * **auk** * **þu** : **helka** * **raistu** * **stain** * **þansi** : **at** · **ulf** : **sun** · **sint** · **han** * Utom slingan nedanför korset: **entapis** + **mip** : **ikuari** + Mellan korsets armar: **kup** + || **hialbi** + || **salu** || **ulfs**

Översättning: Bergvid, han och Helga, reste denna sten efter Ulv, sin son. Han avled med Ingvar. Gud hjälpe Ulvs själ!

10. Frustuna kyrka, Daga hd.

Pl. 17. Pl. 4: B. 715.

Litteratur: B. 715; L. 923.

I B. 715 är runstenen avtecknad liggande framför sakristiedörren, som också är avbildad, och låg där ännu 1883 vid S. Boijes besök, som av prosten Agrell fick löfte om dess uttagning och uppsättande. Omkring 1885 togs den upp och ställdes först t. h. om uppgången till predikstolen, men 1897, då kyrkan restaurerades, flyttades den ut på kyrkogården och ställdes mot sakristians västra vägg.

Ämnet är rödaktig granit. Höjden är 1,95 m, största bredden 75 cm nedom mitten över ormens stjärt, bredden vid foten är 41 cm, i toppen 32 cm, slingans bredd är 6—7 cm. Ristningen är väl bibehållen.

Namnet **suiunkr** är fullt tydligt, i **s** är övre staven förlängd till nedre slinglinjen, dock är förlängningen grundare än den övriga runan. I **letu** är pricken på **e** ej fullt säker. I **sin** är **s** †. I **gub** är i **g** en pricklik fördjupning, som torde vara luggen.

Inskriften är följande:

inkimar · **auk** · **inkimuntr** · **auk** · **suiunkr** · **þair** · **letu** · **raisa** · **stain** · **at** · **iarl** · **faþur** : **sin** : **kupan** : **gub** : **halbi** · **ant** **hans** ·

Något fsv. namn, som motsvarar **suiunkr**, finnes icke, men i ortnamn ingå fsv. *Swee*, *Swie(r)*, varav det skulle kunna vara en avledning. Det synes dock sannolikare, att **n** utelämnats mellan **i** och **u** och att namnet är det icke ovanliga fsv. *Swēnung*, som förekommer i **suainunkr** Sö. 7 Öja, jfr ack. **suinuk** L. 1366, T. 20 Slädene, Vg. (B. 988 **suin** · **uk**).

Översättning: Ingemar och Ingemund och Svenung, de läto resa stenen efter Jarl, sin fader god. Gud hjälpe hans ande!

Inskriften är kanske av Torer, se § 17.

11. Gryt kyrka, Daga hd.

Pl. 17. Pl. 4: B. 710.

Litteratur: B. 710; L. 921.

I B. 710 angives platsen vara vapenhuset, i vars dörr den tjänade till tröskel, och låg 1883 vid Boijes besök i kyrkans södra ingång såsom trappsten, blev först beklädd med bräder för att skyddas mot nötning,¹ uttogs därifrån och stod vid mitt besök 1899 rest mot kyrkans sydöstra hörn. Kgl. Vitterhets-, hist.- och ant.-akad. medgav den 2 juli 1900 dess flyttning till Nordiska museets anläggningar å Skansen i Stockholm, vilken flyttning dock ännu icke blivit verkställd.

Ämnet är sandsten. Höjden är 1,87 m, bredden vid foten tangerande nedersta slingan 1 m, i toppen 63 cm, tjockleken 25—29 cm. Slingans bredd är 8 cm.

Inskriftens första, förut övertäckta namn är **fraybiarn**, i vars **r** staven är borta nedom bistavens utgångspunkt 1 cm under slinglinjen, och av **n** finnes blott en svag insänkning på dess plats. I 10—12 **auk** är på **k** stavens v. sida avflagad och av bistaven finnes blott 3 cm från dess utgångspunkt. I **kuprun** finns på **u** 6 cm av staven nedifrån och av bistaven en antydning vid utgångspunkten, på **p** är bistaven borta nedtill, på **r** staven upptill.

Framför **hair** finns blott en punkt, fast högt upp; i **h** är h. övre armen borta, i **i** övre hälften av staven. I **marhu** är **h** säkert. I **ropkais** äro bistavarna på **o** korta och i **s** mellanstrecket börtnött och därefter följer en punkt 5 cm uppifrån, 3 cm nedifrån. I **bropir** är **b** svagt, **o** har blott spår av bistavar, av **p** är nedre delen avflagad och av **i** finnes blott ett spår av punktlika gropar, även **r** är skadat. Av **p** i **kup** är blott nedre hälften i behåll. På **h** i **hialbi** är övre v. armen borta, på **t** i **at** h. bistaven. I **hans**, som följer därefter utan skiljetecken, fattas på **h** övre staven och övre v. bistaven, på **ns** övre staven.

I **ybir** är på **b** nedre bistaven borta, i **hiok** bistaven nedifrån v. uppåt h. på **h**.

I B. 710 stå mellan ormarnes stjärtar runorna **irma:k** men dessa kunna icke återfinnas, ehuru den korta slinga, vari de äro tecknade, finnes.

Av de triskele, som i B. 710 äro tecknade nedom korset, finnas blott otydliga spår.

Inskriften är följande:

Högra slingan: **fraybiarn : auk : kuprun : pau : ritu : stain : at · romunt · sun ·** Vänstra slingan: **sin · snialan · hair · at · marhu · ropkais · bropir · kup · hialbi · at hans** Till höger om högra slingan: **· ybir · hiok runar** Mellan ormarnas stjärtar enl. B. 710: [**irma:k**.]

Namnet **hair** måste motsvara fsv. *Ger*, fvn. *Geirr*, jfr ack. **haira** Ög. 229 Varby av fsv. *Gere*. Namnet ack. **marhu** antager jag höra till det främmande namnet *Maria*, men med tonvikten flyttad på första stavelsen, vilket uttal betygas av O. v. Dalin i *Vårvisa*: »Kom, min Marjo lilla.» Med **h** betecknas det därvid uppkommande j-ljudet. Jfr *Benedictus Mayoson* Ög. SD. III, 4 (1311), *Arnoldus Magiobonde* Ög. SD. III, 665 (1324) m. fl., i vilka det ursprungliga *r* försvunnit liksom i sv. *Maja*. För bruket av **h** som tecken för j-ljud se särskilt Ög. 39 Skeppsås, och jfr **marheto** »Margareta» S. 7 Fleringe. Då på Sö. 13 Gatstugan samma Mus-Gea synes förekomma som på 173 Tystberga, kan **ropkais** förmodas vara densamma som **hrupkair** Sö. 173.

Runorna mellan ormarnas stjärtar enligt B. 710 **irma:k**, kunna blott tänkas lästa uti inskriftens slut, och **ir** förefaller som rel. pron. 'som' med **ybir** som korrelat, om vilken alltså något berömmande uttalats av honom själv. Det ligger nära att antaga **ma** vara förkortning av *marka* eller *mærkia* 'rista runor' och **k** av kan 'kan' eller av 'kunde'.

¹ Av kapten C. Grewesmühl på Stjärnhof, se VHAA månadsbl. VII, 1878, s. 615.

Översättning: Fröbjörn och Gudrun, de reste stenen efter Romund, sin son, den raske, och Ger, Rodgers broder, efter Marja. Gud hjälpe hans ande! Ybber högg runorna, (som rista kan?).

12. Gryt kyrka, Daga hd.

Pl. 4: B. 711.

Litteratur: B. 711; L. 922.

Enligt S. Boije, som 1883 förgäves efterfrågade denna runsten, anges i Palmsköld Top. T. 31, sid. 667 dess plats vara »utanför Gryts vapenhusdörr».

Av runstenen visar B. 711 blott en del, vars längd varit 1,35 m och bredd tvärs över från slingans början 87 cm.

På teckningen i B. 711 har stenen form av en runstens övre del. Den del av slingan, som är bevarad längs dennas vänstra sida, innehåller emellertid en del av inskriftens slut, som ju kunnat stå i uppåtgående slinga till vänster, som på Sö. 11 Gryt. Motsvarande ristning t. h. har då varit alldeles utplånad.

Inskriften är följande: — **lfa : fapur · sin : auk** —

Den avlidnes namn har sannolikt varit: ack. [pia]lfa Tjälve.

Översättning: — (efter) Tjälve, sin fader, och —

13. Gatstugan, Gryt sn, Daga hd.

Pl. 18.

Runstenen låg före 1871 till förstugubro vid Gatstugan, nu under Järna gård, som hör till Ånhammar, vid den byggnad, där statdrängarne bodde, och under den låg en annan sten, som ock tyckes hava haft ristning, måhända den förlorade toppen, men den gick sönder, då stenen kördes upp till sin nuvarande plats vid en gammal loge sydöst om Gatstugan invid vägen till Hässelby, där stenen restes 1899.

Ämnet är röd sandsten. Höjden efter vänstra kanten är 1,38 m, bredden vid foten 1 m, upptill över korsets kärna 1,25 m, slingans bredd 8 cm. Den nedre delens yta är 1,5 cm högre och äger föga ristning i behåll, vilken blott finnes på den alldeles jämna övre delen av stenen, vars topp är borta från och med övre delen av korset.

Under korset t. v. finnes lämningar av ett ormhuvud och därefter några runor, som alltså utgjort inskriftens början, nämligen 1—3 **uik** — varefter med mellanrum av en runa 4 runan 5 **k** tyckes följa. Förmodligen har därför första namnet varit **uik**[i]k[R].

Inskriften är därefter utplånad på stenens högra yta, i vars övre kant dock ett stycke stav synes, som kanske haft bistaven av **k** och förmodligen varit slutruna i [au]k. Därefter står 3 cm från avsatsen en punkt och därpå namnet **muskia**, vars **m** är svagt men tydligt under skynket, **u** något nött, det omvända **s** och **kia** mycket tydliga. Efter den följande punkten står 13, som kan vara övre hälften av **p** eller möjligen **r** med bistav nedom stavens topp, därpå 14—15 **ai** och 6,5 cm från **i** foten av en runa i stenens kant. Högra slingans första ord är **pina**, vars **p** är nött och grunt med övre mynningen av bistaven alldeles borta, **i** är väl bibehållet, av **n** finnes 2,5 cm av staven nedifrån och en skugga av bistaven, men **a** är fullt tydligt, liksom **at**. Det följande namnet har varit **sikbia**[rn], men rn, som stått på den högre ytan, fattas, eller har efterlämnat en obe-

tydlig skugga. På den högre ytan är ristningen utplånad så när som på ett par spår av slinglinien och en insänkning, där slingan gått fram. När slingan åter kommit in på den jämna ytan, följa runorna **sin**, nedifrån uppåt jämlöpande med inskriftens början.

Utom här förekommer namnet **muskia** blott Sö. 173 Tystberga, ristat **mus:kia**, som av Noreen, *Aschw. Gr.* s. 500 tolkas: »*Mūs-Gēa* (oder *Gīa*, vgl. aschw. *Gēa*, *Gīa* bei Lundgren, Sv. landsm. X, 6, s. 61, 64; vgl. auch aisl. und aschw. *mūs* als spitzname)». För denna tolkning talar ju i hög grad skiljetecknet i namnet, men den medför ock, att namnet i båda måste antagas vara samma person, då en förbindelse av så pass sällsynta öknamn och personnamn knappt kan tänkas upprepad inom så obetydligt område, såvida icke den ena vore uppkallad efter den andra, vartill åter de båda inskrifterna förefalla för mycket samtida. Öknamnets anledning är ju omöjlig att finna.

Då **muskia** alltså måste antagas vara ett kvinnonamn, kunna de följande 13—15 förmodas hava varit pron. **pau**, varemot dock något strider, att nedre bistaven till **u** icke är synlig, vilket den tyckes hava bort vara. Att antaga 13—15 vara begynnelsen av **rai**[stu] förbjödes av det stora avståndet till **pina** i högra slingan, som allra minst fordrar ifyllningen **pau** [litu · raisa · stain ·]. Mellan **sikbia**[rn] och **sin** måste ett släktskapsord hava stått, men det närliggande 'son' synes väl kort för avståndet, vari dock även ornament kunnat finnas.

Inskriften är alltså följande:

uik₅[i]k — k · muskia · pau₁₀ l — pina · at sikbia₂₀[rn sun] sin₃₅

Översättning: Viking — och Mus-Gea, de [läto resa sten] denna efter Styrbjörn [son?] sin.

14. Gåsinge kyrka, Daga hd.

Pl. 18. Pl. 4: B. 718.

Litteratur: B. 718; L. 925; D 8vo 49; Runverser s. 192.

Runstenen låg fordom enl. B. 718 »i kyrkdörren», enl. J. Peringskiöld »i Gåsinge vapenhus» med ändarne övermurade, troligen redan då brusten i två delar liksom nu, enär B. 718 antyder en spricka på det ställe, där nu brottet går. Enligt D 8vo 49 blev stenen 1830 uttagen och de två halvorna med grova järnband fästade vid kyrkans yttre, östra gavel, där den fortfarande står, något nere i jorden, så att ormens huvud, korsbasen och de nedersta runorna måste genom grävning blottas.

Ämnet är röd sandsten. Nedre styckets höjd från korsets fot är 1,22 m, det övre styckets 74 cm, alltså sammanlagt 1,96 m. Bredden över korsets fot är 58 cm, i nedre styckets överkant 55 cm, i övre styckets topp 54 cm, stenens tjocklek 14 cm. Slingans bredd är 8—9 cm.

På runstenens mitt är runstenen mycket nött av tramp. Därigenom äro i vänstra slingan **stain · pansī · at** matta men säkra, och t. h. därom **hialbi · at · hats** delvis utplånade; av **a** uti **hialbi** finnes blott ett spår nedtill, av bistaven till **t** i **at** blott en skugga, i **hats** finnes en svag skugga av staven i **ha** och av **t**, **s** är mera skönjbart. Av samma orsak äro kanske **auk · raknburk** delvis otydliga, **a** i **auk** är matt, av **u** finnes blott bistavens nedre hälft, **k** är däremot djup. I **raknburk** är **r** matt, av **a** finnes blott ett svagt spår av övre staven, 4,5 cm, **b** har svaga bistavar. I **uit** stå **ui** rätt tydliga på nedre stycket, av **t** äro staven och v. bistaven bortslagna men h. bistaven i behåll.

Det vänstra ormhuvudet tyckes ha blott två gaddar, i det gadden t. v. är skadad, det högra har tydligen tre gaddar.

Inskriften är följande:

Vänstra slingan: rakna · raisti · stain · pansi · at · suin · buta · sit · Högra slingan: auk · sifa ·
 5 10 15 20 25 30 35 40
 auk · raknburk · at · sit · fa Mittytan längs v. slingan: þur · kup · hialbi · at · hats · uit · iak · þet ·
 45 50 55 60 65 70 75 80 85
 Mittytan längs h. slingan: uar · suit · uestr · miþ · kuti ·
 90 95 100 105

Inskriften företer den egendomligheten, att efter **buta** *bonda* alla **n** betecknas med **t**: **sit** *sin*, **hats** *hans*, **suit** *Svæn*, förut däremot **rakna**, **stain**, **pansi**, **suin**. Bugge, *Runverser* s. 193 anför **sint** 'sin' dels från B. 332, D. I 44 Ekila, dels från Stephens *ONRM* II, 744 Langå, Jylland (efter Worrn, 2 gg) och antager **t** stå för *nt* liksom i **buta** och använt för att beteckna *nn*, enär *nd* i många fall övergått till *nn*. En assimilation *nd* till *nn* förekommer enligt Noreen, *Aschwed. Gram.* § 292,2 blott efter svagtonig vokal, men det synes betänkligt att antaga denna ljudföreteelse hava förekommit så tidigt och i sådan utsträckning, att beteckningen **t** för *n(n)* kunnat uppstå därav, i synnerhet som beteckningen **nt** för *n(n)* visar sig redan på Ög. 136 Rök, se *Rök*³ s. 67, 128, 294 f., där Bugge s. 61 efter Rydqvist II, 616, anm. 1, IV, 440 anför fgutn. *bierint* 'bäre', *querrant* 'kvar', som ju icke kunna förklaras genom assimilationen *nd* till *nn* men möjligen som felskrivningar, se Pipping, *Gutalag* och *Gutasaga*, Ordbok s. 11, 48.

Kvinnonamnet **sifa** förklarar Bugge, *Runverser* s. 194, såsom *Silfa*, motsvarande mansnamnet **sialfi** L. 507, 511, 616, och jämför ristningen **hafan** för *halfan* o. s. v. Emellertid synes detta kvinnonamn ännu en gång förekomma, nämligen i gen. **sifur** enligt min undersökning 1896 å Sö. 96 Jäder (B. 745, L. 981). Ett mansnamn i oblik kasus **sifa** finnes T. 116 Svenljunga, som jag antager vara kortnamn av fsv. *Sæfast*, och till detta kan *Sæfa* vara motsvarande kvinnonamn.

Dat. **kuti** hör till mansnamnet *Gōtr*, som i detta fall uppenbarligen burits av någon krigarhövding, som anført i härfärd till England. Det är troligen samme man som betecknas som hövding på B. 267, L. 312, D. I, 1 Bro, vilken inskrift jag granskat 1906, i uppgiften om den avlidne, **sar** × **uar** × **uikika** × **uaurþr** × **mep** × **kaeti**, se ock Liljegren, *Run-Lära*, s. 110. På **e** i **kaeti** ser det ut, som om både prick och bistav till **a** finnes; förmodligen är pricken ett försök att rätta det felristade **kaati** till **kaeti**, som dock någorlunda kunde leda till läsningen *Gōti*, vilket rätteligen bort ristas **kauti** såsom gen. **kaus** i samma inskrift visar, som troligen även betecknar samme hövding. Bugge, *Runverser* s. 55 uppfattar ävenledes **kaeti** som *Gōti*, O. v. Friesen, *Uppl. runst.* s. 30 tolkar namnet som *Geitir*. Gōts tåg västerut har säkert skett under Englands erövring under Knut den mäktige, som avslöts 1017. Då Svens deltagande nämnes som ett minne, har han icke fallit i denna härnad utan levat länge därefter, vilket förklarar, huru ristaren av hans minnesvård även kan ha ristat en Ingvars-sten, Sö. 9 Nybble. Se Traen Inl. § 9.

Översättning: Ragna reste denna sten efter Sven, sin make, och Säva och Ragnborg efter sin fader. Gud hjälpe hans ande! Jag vet, att Sven var västerut med Göt.

Inskriftens slut utgör ett verspar:

Vēt iak þæt var Svæn E* 2
 væstr meðh Gōti AI

15. Gåsinge kyrkogård, Daga hd.

Pl. 18.

Ett stycke av en runsten av röd sandsten, om vars härkomst ingen upplysning kunde erhållas, stod invid Sö. 14. Längden var 39 cm, bredden i storändan 33 cm, i lilländan 13 cm, tjockleken 14 cm.

Stycket innehåller en bit av slingan med runorna

— · **taup** · **mu** —,

som uppenbarligen utgöra nom. sing. av »död moder», och sannolikt tillhört det verspar, som kan antagas hava avslutat denna inskrift, såsom Sö. 14 Gåsinge. Antagligen är denna moder Ragna från Sö. 14 och runstenen rest efter henne av hennes döttrar, och förmodligen har »död» allittererat med »döttrar», men versernas ytterligare formulering kan icke gissas.

16. Kattnäs kyrkogård, Daga hd.

Pl. 19. Pl. 4: B. 719.

Litteratur: B. 719; L. 924.

Runstenens plats angives i B. 719 vara vapenhusdörren, den låg vid Boijes besök 1883 och mitt 1899 på en berghäll i norra delen av kyrkogården, antagligen uttagen vid kyrkans reparation på 1870-talet.

Ämnet är sandsten. Stenen synes utgöra nedre delen av en runsten och innehålla slutet av inskriften. Höjden längs högra sidan är 1 m, bredden nedtill även 1 m och längs inskriften 1,13 m. Slingans bredd är i inskriftens början 6 cm. Den del av ristningen, som är synlig i B. 719, är nött och svårläst.

Det första bevarade är mansnamnet **upin** i stenens högra övre kant, som troligen varit [a]**upin** som i B. 936, L. 1355 Högstena (T. 72 **au-**), fsv. *Ödhin*. I **han** har **a** först felhuggits till **† n**, vars bistav dock ej fördjupats utan ersatts med den till **† a**. Punkterna före och efter **han** stå blott 1 cm uppifrån. I **unr** är **n** ment som **a**. I **taupr** äro **t** och **p** svaga, särskilt bistavarna. Följande runa 16 **i** är prep. 'i'. Runan 17 **a** saknar övre staven och har vågrät bistav, som det icke vore omöjligt att fatta som bistav till **n**, men **a** är lika möjligt. B. 719 visar * **h** och Boije anser det ej för omöjligt, att denna runa har funnits. På 3,5 cm avstånd från 17, alltså med staven till 18, börjar en avflagnings, varigenom den återstående inskriften förstörts i denna slinga. Enl. B. 719 följer före ormhuvudet **ail**, 16—20 i **hail** synes vara att uppfatta som fsv. *i hæl* 'ihjäl' och antyda en våldsam död. Platsen därför angives i den slinga, som ormhuvudet korsar, genom **ipaby** som är ristat med vänderunor och vars **p** i B. 719 därför måhända oriktigt är tecknat rättvänt. Dessa runor måste beteckna Hedeby i Slesvig, vars namn ristas **haipa** × **bu** DR. 72 Hedeby, **hipa** : **bu** DR. 73 Danevirke och **hipabu** DR. 28 Aarhus. Antagligen har även på denna runsten stått [ha]**ipaby**, föregånget av passande prep. På de danska runstenarna åsyftas en belägring c. 995 genom Sven Tjuguskägg av Hedeby, som erövrats och innehades av Erik segersäll, och om denna strid här åsyftades, skulle Ödin hava kunnat deltaga i den svenska hären, men det synes knappt möjligt, att runstenen kan vara så gammal. På de danska runstenarna heter 3 sing. pret. ind. **uas**, som ock finnes på ett par sörmländska runstenar: Sö. 136 Aspa, 148 Inneberga och måhända 354 Skedvi, men här har formen **uar**. Vidare är denna runsten kristen, vilket Erik segersälls svenskar nog icke voro.

Om den avlidne fallit i strid vid Hedeby, vilket torde vara troligt, finnes ingen betydande sådan förr än 1043, då Norges och Danmarks konung Magnus den gode på Lyrskogsheden väster om Slesvig slog en väldig här av vender. Om Ödin deltagit i denna strid, bör det emellertid hava varit på vendernas sida, ty samtidigt var Sven Estridsson i antåg med en svensk här, med vilken han blivit väl emottagen i Skåne, på Själland och Fyen och underlagt sig alla öarne, men han blev slagen »fyrir Vestlandi a Re», vilket G. Storm i övers. av Heimskringla, s. 556, not. 3 förklarar vara Rügen (fda. *Rø*). Några år senare, 1050, ägde ock en strid rum i Hedeby, som Harald hårdråde intog och brände, men än mindre anledning finnes att antaga Ödin där närvarande. Det synes sålunda osannolikt, att Ödin ej blivit död vid de i historien nämnda tillfällena, såvida icke även venderna haft svenska hjälptrupper liksom Sven Estridsson, vilket icke är känt men dock icke otänkbart, helst som konung

Anund Jakob redan då var död (före 1047), enär hans efterträdare Emund gamle var son av en vendisk jarlsdotter och delvis uppfostrad i Venden.

Inskriften är följande:

Slingan med rättvända runor: — **u**₅**p**₁₀**i**₁₅**n**₂₀ · **h**₅**a**₁₀**n**₁₅ · **u**₅**n**₁₀**n**₁₅ · **t**₅**a**₁₀**u**₁₅**p**₂₀ · **i**₅**[hail]**₂₀ Slingan med vändrunor: — **[ipaby]**₂₅ **h**₃₀**a**₃₅**l**₃₅**b**₃₅**i**₃₅ · **k**₂₅**u**₃₀**p**₃₅ · **a**₂₅**a**₃₀**t**₃₅.

Översättning: — Ödin. Han blev död — i (vid) Hedeby. Gud hjälpe anden!

Rundbotorp, Kattnäs sn, Daga hd.

Litteratur: Stephens, ONRM. II, 772. Vid Rundbotorp, prästgården i Kattnäs, finnas tvenne runinskrifter, vilka kyrkoh. dr W. Liljeqvist i Fogdö på av S. Boije af Gennäs föranstaltad förfrågan upplyst sig hava huggit, då han var informator i Kattnäs. Den ena finnes på övre ytan av ett stenblock, som ligger på bergbacken mellan prästgårdens mansbyggnad och arrendatorns gård, och lyder: **gislaug · auk · porp** ·, av vilka runor de båda **u** ha skarpare knä än i forntiden var övligt. Den andra finns på den flata toppen av en rest sten i gårdet s. om prästgården och har inskriften: **iuari**.

17. Norrtuna, Kattnäs, Daga hd.

Pl. 19.

Runstenen är ett litet fragment av röd granit som anträffades under grunden till gamla byggnaden, då den revs 1869. Längden från inskriftens början till dess slut är 61 cm, avståndet mellan de båda andra hörnen 50 cm, tjockleken 19 cm.

Inskriftens första ord är återstod av de fyra sista runorna i **[ra]istu**; av **i** finnes 4 cm nedifrån, 5,5 cm därifrån nedre staven av **s** 5 cm, lutande åt höger, av **t** 5,5 cm, något mindre lutande åt höger; 3 cm nedifrån utgår snett uppåt h. ett streck, likt bistaven till **Y** men skadat och flackt och sannolikt icke hugget. På **u** saknas toppen. Skiljetecknet därefter är måhända en punkt under mellanstrecket till **s** i **stain**, vari toppen av **s** och v. bistaven i **t** fattas. Skiljetecknet mellan **stain** och **pan** — är två strecklika punkter.

Inskriften är: — **[ra]istu · stain : pan** —

Översättning: — reste (plur.) denna sten —.

18. Hölö kyrka, Hölebo hd.

Pl. 9: B. 774.

Litteratur: B. 774; L. 846; Ransakn. 1667—84; J. Peringschiöld, Mon. Sveogoth. X: 10; S. Boije, Sv. fornminnesför. tidskr. V, s. 140; Runverser s. 154.

Om runstenens läge gives i *Ransakn.* 1667—84 följande uppgift: En Runsten i sielfwa Kyrkiomuren i Hööle wäster till medh boockstäfwer. B. 774 säger: »Kyrko Gavel», och L. 846 till-

fogar, efter J. P. Mon. X: 10, att det var västra kyrkogaveln, »Vester gafvels kyrketröskel». Enl. Boije anmärker Dybeck i reseberättelsen för år 1866, att kyrkan då stod under reparation, och att murarne voro blottade, men att någon runsten icke varseblivits.

B. 774 visar blott ett stycke av en runsten, vilket enligt måtten där varit 71 cm långt, 60 cm brett i storändan och 52 cm i lilländan. Ämnet har säkert varit gråsten.

Runstensornament tyda på en uppländsk ristare, troligen samme som Sö. 39 Åda. I B. 774 är inskriften följande:

Vänstra slingan: — litu bum rita efti i — al sin akun iu marki ri : ki Högra slingan:
 5 10 15 20 25 30 35
 — -l stanta : stai-
 40 45

Bugge, *Runverser* s. 154 yttrar om inskriften följande: »I förste og andet Brudstykke er der ikke ordadskillelse uden foran ki. L. formoder kuml for bum. B. har snarere al (Tværstregen er horizontal men bred) end el. Mellem eft og al synes der att mangle omtrent 6 Runer. Umiddelbart efter eft ser man Spor af to Runer, sandsynlig ir. Mulig tør man udfylde eft[ir husk]al. Jeg deler akun iu marki, ki læser jeg to Gange, altsaa kiri. Derefter formoder jeg ska. Første Verslinje er udfyldt af L. Altsaa maaske: litu [k]um[l] rita eftir [husk]al sin · akun iu marki (ki)ri : ska||l stanta : stai[n] létu [k]um[l] rétta eft[ir] husk[all] sinn (H)áakun; (h)ió mæрки Gæiri [Ska]l standa stæinn B.»

Ovisst är, om Bugge lyckats lösa de många svårigheter, som inskriftens tydning erbjuder. Att 5—7 **bum** är fel för **kuml** synes sannolikt, då intet annat ord med lämplig betydelse motsvarar detsamma. Liksom i **bum** det slutande **l** utelämnas, så kan **r** hava utelämnats i 17—18 **al** uti sista leden av [husk]arl, jfr Sö. 339 Turinge, vars *h* dessutom kan hava saknats som *H-* i **akun** och *h-* i **iu**. Att **iu marki** betyder »högg märken (runor)» synes mycket antagligt men ristarens namn brukar föregå denna uppgift och bör alltså vara **akun** och den avlidnes namn utelämnat. 33—34 **ri** kan väl knappt tydas annorlunda än som Bugge gör, **kiri** bör då vara subjekt till ett följande verb, vars början 35—36 **ki** utgör, som Bugge icke alls behandlar, och som väl alltså varit **ki[arpi]** »gjorde» med passande objekt, kanske ornamentiken.

Högra slingan har innehållit avslutande versrader, minst två, möjligen fyra. Troligen har den första börjat med ordet »här», och inskriften varit avfattad i likhet med Sö. 204 Över Selö men med den avlidnes namn upptaget i den metriskiska delen, jfr B. 38, L. 487 Skalmstad, se *Rök III*, s. 277.

Översättning: N. N. läto kummel resa efter sin (husk)arl. Hakon högg (run)märkena, Gere gjorde (utsirningen). (Här) skall stenen stå (efter N. N.) . . .

19. Lida, Hölö sn, Hölebo hd.

Pl. 20. Pl. 10: B. 778.

Litteratur: B. 778; L. 847; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld, Mon. X: 10; J. O. Florell ²³/_s 1799; Boije, Sv. fornminnesför. tidskr. V, s. 140; teckn. av Boije d. ⁵/₇ 1882.

Runstenen står i Lida hage rakt väster om gården strax innanför gärdesgården, som skiljer hagen från åkern söder därom.

Ämnet är gråsten, höjden 2,12 m, bredden vid foten 93 cm, i toppen 90 cm, slingans bredd 8 cm. Ristningen är väl bibehållen.

Boije anmärker, att pricken på **e** i **pensa**, **eftir** är ett vinkelrätt streck, 20 mm, eljes pricken på **e** punktformig. Framför 51—59 **kup** finnes blott ett streckformigt skiljetecken, efter sannolikt intet, ej heller uti inskriftens slut.

Inskriften är följande:

tar lit : raisa : stain : þensa : eftir : ketilhaufpa : fapur : sen : boanta : kopan · kup Mellan linjer
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55
 på stenens mitt uppåt: **helbi : has : ant**
 60 65 70

Namnet **tar**, som annars icke är uppvisat men möjligen förekommer som öknamn i ack. sg. **uint tar** B. 278, L. 359 Stavsund, Uppl., ingår säkerligen i ortnamnet **tarstapum**, Forsa-ringen, nu Tåstad, Högs sn, Hs., varigenom *ā* betygas, och är kanske ordet *tār* n. och m. »tår», ursprungligen brukat som öknamn.

Översättning: Tar lät resa denna sten efter Kätthovde, sin fader, en bonde god. Gud hjälpe hans ande!

20. Smedsta, Hölö sn, Hölebo hd.

Pl. 19.

Litteratur: Dybeck, *Runa*, fol. I, s. 77, teckn. pl. 18, nr 16; Boije, Sv. fornminnesför. tidskr. V, s. 140; teckn. av Boije.

Om stenens fynd anför Dybeck, *Runa fol.*, Sthlm 1865, s. 77 följande: »Denne ofullständige runsten fanns för tre år sedan, vid rensning af ett obetydligt vattendrag i Smedstads norra gårde, icke långt från en öfver vattendraget varande bro, hvaröfver en troligen urgammal väg — nu byväg — löper norr ut till och genom gränsskogen mellan Hölebo och Öknebo härad, Linga malm. Sannolikt står fotstycket med några få runor af inskriften sunket i jorden på sitt ursprungliga rum i närheten. Det har, oaktadt trägna efterspaningar, ännu icke kunnat finnas. Äfven i brofästena är sökt, men förgäfves.»

Runstenen ligger vid en väg över gårdet norr om Smedsta, på den egendomens mark, som heter Smedsta backe och är ganska långt från Smedsta gård, vida närmare Smedsta Västergård.

Ämnet är ljus gråsten, höjden 1,22 m, bredden nedtill 70 cm, i toppen tangerande övre slingan 40 cm, tjockleken i brottet 30 cm.

Stenen saknar kors. Det ser ut, som om spår av ett sådant finnes under slingans topp men dessa äro ytterst osäkra.

Att 2 är **p**, har redan Boije påpekat. Om 6 **r** gäller, vad Boije anmärker, att bistaven är något grund, men att 6 är **r**, är säkert. Av 7 **t** är stavens spets borta, men bistavarna synas på ömse sidor. 8 kan jag liksom Boije blott läsa som **i** med staven något krökt nedtill, och därefter följer punkt. Boije har riktigt läst 9—12 **riti** och 17—21 **þensa**. I 22—26 **aftir** äger Dybecks uppfattning av 23 som ett **f** med korta bistavar stöd i ristningen; den nedre bistaven, som är tydligast, utgår 1 cm nedifrån och är 3 cm lång, den övre 3 cm nedifrån och torde vara 3,5 cm lång. I 27—32 **þurfas** är nedre strecket på 29 **r** draget långt åt höger, 32 **s** har mycket kort mellanstreck.

Inskriften är följande:

-upmunr ti · riti : stin : þensa · aftir : þurfas : fu-

 5 10 15 20 25 30

1—6 är uppenbarligen namnet Gudmund, 27—32 Torfast med en runa avglömd i vartdera. 7—8 **ti** har antagligen avsetts att jämte 6 **r** beteckna pret. *rætti*, som dock rättats till 9—12 **riti**, 33—34 **fu**- utfyller Dybeck till **fu**[pur], vilket sannolikt är riktigt; möjligt vore ock **fu**[stra], jfr Sö. 97 Jäder.

Översättning: Gudmund reste denna sten efter Torfast, (sin) fader.

21. Hörningsholm, Mörkö sn, Hölebo hd.

Litteratur: L. 845; Buræus, Fa 6 Sudromannia nr 8; Fa 5 nr 511, Burman LX lapid. runic. inscr. nr 47, i, Nova Acta Soc. Scient., Ups. V, s. 311.

I Burman, LX lapid. runic. inscr. nr 47 är uppgiften om runstenen följande: »Paroecia Mörkö, Hörningsholm ante scalam, — — — uraithr litu raisa stain — — — Jarunt fathur sin kuthan — — — & Uraithr monumentum patri suo optimo erigendum curarunt.»

Runstenen har alltså legat framför en trappa i Hörningsholm men är nu borta, har förgäves sökts av Boije och omnämnes ej heller av C. U. Ekström, *Beskr. öfver Mörkö sn*, Sthlm 1828. Enligt Burman har inskriften varit: — **urairþ · litu · raisa · stain · — — — iarunt · faþur · sin · kopan · — — —**

Översättning: (N. N. och) Vred läto resa stenen (efter) Jarund, sin fader god.

22. Håga, Mörkö sn, Hölebo hd.

Pl. 20.

Litteratur: Aftonbladet 15/7 1901, Södermanlands nyheter 21/7 1901, båda nämna fyndet och meddela oriktig läsning av inskriften.

Runstenen anträffades sommaren 1901 på Håga äng strax söder om torpet Harlöt. I äldre tider har en körväg gått över det ställe, där runstenen låg, enär det då var sankt, där körvägen nu går till Egilsvik. Mittför runstenens fyndplats går nu en gärdesväg tvärs över dälden, som nog fordom varit den egentliga vägen, och där påträffas blott sten, när de dika, säkerligen återstod av den bro, som inskriften nämner. Ägan kallas Hagstu täppa. Runstenen restes i april 1907 på det ställe, där vägen uppåt den däld, där den förut legat, kommer in på vägen till Egilsvik, 35 steg öster om Mörkö kyrkogårds sydöstra hörn.

Runstenens fem stycken äro hopsatta med cement och järnkrampor på baksidan, som stödes med en järnstång. Framför stenen är en fyrkant av cement med inlagd småsten, varav en del bildar årtale 1907, då stenen restes.

Ämnet är gråsten, höjden 2 m, bredden vid foten 1,89 m, över korsets kärna 1,59 m, över övre slingknuten 1,23 m, slingans bredd 10—11 cm.

Uti 1—7 **pupiskr** har 2 **u** en obetydlig krökning av bistaven liksom **r** men är dock **u**, i 3 **p** finnes av bistaven blott nedre delen, av 4 **i** finnes blott övre delen av staven åt vänster. I **auk** saknas bistaven i 9 **u**. 21—24 **kara** äro mycket skadade. Av 31—34 [**l**]itu saknas 31 **l**. Mellan 46—49 **orma** och 50—54 **faþur** kan ingenting fattas, faderns namn har alltså varit Orme.

Inskriften är följande:

Vänstra slingan: **pupiskr : auk : frusti : litu : kara · bro : auk ·** Högra slingan: [**l**]itu raisa :
5 10 15 20 25 30 35

stin at : orma : faþur : sin : kopan
40 45 50 55 60

Namnet **pupiskr** motsvarar fsv. *thýdhisker*, fvn. *pýðiskr*, folknamnet »tysk».

Översättning: Tydisk och Froste läto göra bron och läto resa stenen efter Orme, sin fader god.

23. Skälby, Mörkö sn, Hölebo hd.

Pl. 10: B. 784.

Litteratur: B. 784; L. 844; Fa. 10. 2, s. 83; C. U. Ekström, Beskr. öfver Mörkö sn, Sthm 1828; Boije, Sv. forn.-f. tidskr. V, s. 141.

Buræus i Fa. 10. 2, s. 83 anger ristning finnas: »I enne Häll i Skälby Fägård, förärvad af eld», B. 784 säger: »Skäleberg», C. U. Ekström talar om »att uti en lodrät slät bergvägg vid hemmanet Skälby finnes spår af en ristning, nu oläslig och med svårighet upptäckes en eller annan spridd runa». Boije fann ej ristningen och förmodar den vara förstörd.

Enligt måtten i B. 784 är avståndet från slingans översta del till korsets nedersta linje c. 1,5 m, ristningens bredd över ormstjärtens knorr c. 1 m.

I B. 784 är inskriften följande:

a - k · i er — n ak — laulu · iaiai - - i ua - in - i op - kupa iz - itak · sio -

5 10 15 20 25 30 35

Uti Fa. 10. 2 s. 83 är inskriften följande:

inki- a · uk- lar na · k- an · tui ulai · at · renta · ai- opi · kupa- t auk- o

5 10 15 20 25 30 35 40

Av dessa osäkra och inbördes skiljaktiga läsningar kan blott en osäker tydning bitvis erhållas:

Fa. 1—5 **inki-a**, vars 2 **n** är B. 1 **a**, torde vara kvinnonamnet **inki**[pur]**a** Ingetora, följt av Fa. 6—7 [**auk**], B. 2 **k**. Namnet därefter är kanske Fa. 8—11 **lar-n**, B. **ier-n**, som ej kan med någon säkerhet tydas, följt av Fa. 12—13, B. 7—8 **ak** 'och', varefter på det följande långa tomrummet stått ännu ett namn, vars sista runor Fa. 14—15 **an** utgjort. Därefter väntas 3 pl. pret. »läto», för vilken Fa. har 16—19 **tuiu**, B. 9—13 **laulu**. Av det därpå sannolika »rista» finnas mycket missvisande återstoder i Fa. 20—22 **lai** och B. 14—18 **iaiai** kanske förkortad ristning, varpå i Fa. 23—24 **at**, som saknas i B., prep. *at* »efter», står framför Fa. 25—29 **renta**, som har utseende av ack. sg. svag dekl., antagligen *bōnda* »make». Det följande »och» är väl bevarat i B. 19—21 **iaa**, varpå B. 22—23 **in** och Fa. 30—31 **ai** tillhört poss. pron. »sin», som bestämt ett följande »broder», varav återstår Fa. 32—34 **opi** och B. 24—26 **iop**. Den avlidnes namn synes icke hava varit nämnt uti inskriften, ty dess slut tyckes hava varit välgångsönskan för hans själ: Gud hjälpe ande och själ! Ordet »Gud» är tydligt i Fa. 35—37, B. 27—29 **kup**, av »hjelpe» finns blott Fa. 38 **a**, B. 30—32 **ai i**, av »ande» Fa. 39 **t**, B. 33—34 **it**, »och» är i behåll i Fa. 40—42 **auk**, i B. 35—36 **ak**, av »själ» står i Fa. 43 **o** med spår av **s** där framför, i B. 37—39 **sio**.

Om förestående slutsatser äro riktiga, har alltså inskriften haft följande lydelse: Ingetora och N. N. och N. N. läto rista (?) efter sin make och broder. Gud hjälpe ande och själ!

Tormestad, Mörkö sn, Hölebo hd.

Litteratur: Buræus Fa. 6 Sudromannia N:10, Fa. 5 N:o 513; Dybeck, Reseber. 1855; S. Boije, Sv. forn.-f. tidskr. V, 141. Runstenen har förgäves eftersökts av Dybeck och Boije.

24. Berga, Trosa sn, Hölebo hd.

Pl. 21.

Litteratur: L. 2056; N. Sjöborg, Saml. f. Nord. fornälskare III, s. 120, fig. 172, 173; Stephens, ONRM. I, 176, III, 29; Bugge, Tidskr. f. Fil. VII, 218, 244 f., 313 f., VIII, 193, X, 84, 97, 101; Aarb. f. nord. Oldk. 1867, 53; 1868, s. 65, 71 f.; 1870, 203; 1884, 92, 94; Wimmer, Runinskr. Opr. 93, 98, 132, 137; Die Runenschrift, s. 149, 155 anm., 160, 165, 303; F. Burg, Die älteren nord. Runeninschr. s. 98.

Runstenen återupptäcktes 1861 och står nu rest norr om Berga i Mellangärdet vid gärdesgården till en beteshage.

Ämnet är gråsten, höjden 1,50 m, bredden vid foten 1,10 m, tangerande toppen av runorna **fino** 50 cm.

Inskriften utgöres av två rader runor utan infattningslinjer. Den övre raden är vågrät, runorna läsas från höger åt vänster och utgöres av kvinnonamnet **fino**, fvn. *Finna*. 1 f är 11,5 cm lång, de övriga avtagande i höjd. På 1 f är övre bistaven 3 cm, den nedre 3,5 cm, när alltså icke upp i jämnhöjd med den övre, från vilken den divergerar. Efter **fino** finnes intet skiljetecken, ty en grop på dess plats kan icke vara huggen.

Den nedre raden runor är ristad uppifrån nedåt, läses likaledes från höger till vänster och utgöres av mansnamnet **saligastir**, med runor från 9—12,5 cm, följt av en huggen punkt i jämnhöjd med bistavarnas utgångspunkt i **Y R**. Det första **s** har fyra avdelningar, det sista tre; på **Y R** är staven något mer än 1 cm högre än bistavarna. Med **saligastir** jämför Bugge appellativet ags. *selegyst* Beow. 1545 »hospes in aula receptus», fvn. *Sal-dís*, *-garðr*, *-gerðr*, *-ný* och en av saliske lagens stiftare *Sala*- 1. *Sali-gast*.

Inskriften **fino saligastir** nämner alltså en kvinna och en man, *Finnō* och *Saligastir*, troligen man och hustru, som stått i något förhållande till stenen. Sannolikt är det de avlidna, över vilka stenen är rest, och icke de, som rest stenen. Jfr hurusom på N. æ. I. 19 Kjølevig-stenen den avlidne sonen nämnes först för sig i särskild rad och i de följande fadern nämner sig hava höglagt honom, ävensom M. Olsen, *Bergens museums Aarbok* 1911, nr 11, s. 25 ff. G. Stephens, *ONRM.* III, s. 29 ifrågasätter, att den ena maken dött först och fått sitt namn hugget på stenen och att det andra namnet inhuggits, först då även den efterlevande dött. Det vore väl i så fall mannen, som dött först, vars namn står längs stenens mitt och har längre runor, varemot **fino** undanskjutits åt toppen av stenen.

25. Långbro, Trosa sn, Hölebo hd.

Pl. 21.

Litteratur: B. 783; L. 848; Boije, Sv. fornminnesför. tidskr. V, s. 145.

Runstenen står på en hög backe vid västra väggkanten nedanför den ett stycke från östra väggkanten belägna Långbro.

Ämnet är gråsten, höjden är 1,37 m, bredden vid foten 1 m, slingans bredd 8 cm. Det i B. 783 som löst betecknade stycket är nu borta och saknades, säger Boije, redan år 1828 enligt uppgift av Ljung 3—232678. *Södermanlands runinskrifter*.

(i Upsala univ.bibl. handskr. saml. s. 114). Ristningen är grund. Ormslingans linjer äro delvis oklara, men det ser ut, som om alltsammans vore bildat av en av slingband nedtill sammanhållen orm. Ormstjärtens knorr har avgjort varit böjd åt motsatt håll mot i B. 783.

I L. 848 börjar inskriften med *kautra*; det är dock svårt att förstå annat än att 1—2 *ui*, som stå framför, skola vara runor, då de icke ingå i något ornament.

Efter 1—2 följer ett skiljetecken av ett lodrätt streck, följt av 3—8 *gautra*: och efter två streck över slingan 9—11 *auk*. Dessa båda streck tillhöra en korsande slinga, som är mycket oskickligt anbragt, enär det nedre strecket visserligen skall gå över slingan men jämte ett streck, som nu går under ungefär vid platsen för 8 *a*; det övre strecket borde hava gått under slingan och alltså icke varit synligt. Efter 20 *u* i 9—21 *auk*: *igjaltr*: *au[k]* vidtog det lösa stycke i B. 783, som nu är borta, vars ristning sträckte sig till 38 *t* i *[s]taen*, av vilket blott nedersta delen är i behåll, 40 *e* har en fullt tydlig prick. 42—46 *pinsa* äro i behåll men av 47—48 *at* finnes blott övre hälften av *a* och möjligen toppen av *t*, varpå följer punkt och därefter 49 *s* och bistaven av 50 *u* i *su[ain]*.

Inskriften har varit följande med ur B. 783 hämtade runor inom [] och med säkerhet supplerade i antikva:

ui · gautra : auk : igjaltr : au[k : usurr : pair : raistu : s]taen : pinsa · at · su[ain · fapur : sin]

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

Då 1—7 *ui · gautr* är nom. sg. av namnet *Vigōtr*, är 8 *a* sannolikt en felaktig förtidig ristning av 9 *a* i *auk*, som kommit i stället för den ornamentslinje, som här bort korsar slingan. I 22—26 *usurr* fsv. *Azur* betecknar 22 *u* nasalerat *a*, jfr *Runverser*, s. 18, not 8.

Översättning: Vigöt och Ingjald och Atsur, de reste denna sten efter Sven, sin fader.

26. Ytter-Stene, Trosa sn, Hölebo hd.

Litteratur: S. Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, s. 145.

S. Boije meddelar följande noggranna uppgifter om runstenen, som nu är inlagd i en bro norr om gården på vägen till Långbro.

»Ytter-Stene (ny, anvisad av godsägaren K. Schmidt).

I ett gärde strax norr om gården låg över ett dike en häll; vid täckdikning för några år sedan skulle denna undanskaffas, söndersprängdes i fem stycken och fördes upp till en backsluttning norr om gårdet, hvarefter upptäcktes, att den sida, som legat nedåt, var runristad. Denna är ganska plan, men mycket vittrad och färig, liksom maskfrätt. Slinga (80 à 90 mm. bred) och runor äro grunda och ofta för vittringen svåra att dechiffrera. Stenens hela längd har varit 230 cm., största bredd 110 à 120 cm. och tjocklek omkring 20 cm. Intet felas utom några flisor i kanten mellan styckena. Ornamenteringens stil liknar Bautil 779, 780, den högra.

Inskriften har jag läst sålunda:

†††¹⁾ |²⁾ .³⁾ †⁴⁾ |†⁵⁾ *⁶⁾ |†⁷⁾ ††⁸⁾ .†††⁹⁾ .††† .†††¹⁰⁾ |†† .††††† .†††††¹¹⁾ †††††¹²⁾ †††††¹³⁾ |†††††¹⁴⁾ ††††† (el. | el. †¹⁵⁾) † .†††††¹⁶⁾
B¹⁷⁾ † (†¹⁸⁾ †††††¹⁹⁾ †††††

1) Säker, ehuru högra qvistens öfre och större del skadad genom vittring. — 2) Staf tydlig, 80 mm. lång; skäres på 20 och 40 mm. nedifrån af djupa, breda, skrovelkantade fåror, der den öfre, ungefär vinkelrätt, skär stafven, äro kanterna skrofliga: ej †, med stor säkerhet intet †, då detta på grund af den riktning det bort ega ej kunnat sammanfalla med fåran och eljest ej finnes. — 3) Osäker. — 4) Staf säker, skäres midtpå af en temligen bred skroflig fördjupning, i hvars kanter tyckas finnas spår af ändarne till ett †-kännestreck. — 5) Här- efter knappast punkt. — 6) Staf säker, mynnar ungefärligen 50 mm. från öfre slingranden ut i en vittrings- grop, som hufvudsakligen sträcker sig åt höger; båda kännestrecken synas säkra. — 7) Från den 90 mm. långa, fullt säkra stafven utgår 30 mm. uppifrån åt höger i 135 graders vinkel en fåra, ungefär 40 mm. lång, och

från dennas ändpunkt uppåt en 55 mm. lång fåra, obetydligt divergerande, nästan parallel med stafven. Dessa båda fåror äro visserligen smalare än stafven och de huggna linierna i allmänhet, men de äro snörräta och bära alla spår av att vara huggna. — 8) Svår; 75 mm. från föregående staf finnes i stafriktning en djup, temligen skroflig fåra tvärs över slingan; der denna fåra går, skulle kunna hafva varit en staf (ungefärligen vanligt afstånd); nu skönjes visserligen intet spår deraf (huggen yta), men vittringsfårorna äro i allmänhet djupare än de huggna och ingen ås i botten på denna hindrar befintligheten af en staf, utom möjligen en obetydlig, millimeterbred i nedre delen. 10 mm. till höger om ifrågavarande fåra utgår från yttre slingstreckt snedt nedåt en fåra, som på 10 mm. är jemn i kanterna och liknar en huggen rand, hvarefter den mynnar ut i en vidare, skrofligare fördjupning. Då i dennas botten ingen ås hindrar, kan fåran hafva framgått till inalles 35 mm:s längd, blott med en lindrig böjning uppåt och således varit kännestreck till ett \uparrow . Till höger om den nyssnämnda fåran på ungefär 15 mm:s avstånd derifrån finnas visserligen i stafriktning ett par obetydliga fåror, som synas huggna; men då dessa ej väl kunna kombineras med hvarandra — de bilda ej rät linie — och ej heller med det nyss antagna spåret af kännestreck, hvilket den öfre träffar ett stycke från dess spets, är antagligt, att här funnits \uparrow . — 9) Osäker. — 10) På midten skadad af vittring, och osäker. — 11) I 3:dje styckets kant, tvifvelaktig. — 12) Säkert kännestreck blott till venster; stenen är visserligen till höger om stafspetsen skroflig och ojemn, men ej så djupt, att ej kännestreck skulle hafva synt; äfven kännestreckt till venster är något skrofligt och gropigt. Runan följes knappast af punkt. — 13) De båda stafvarne säkra, den förra 50 à 60 mm. lång; i tvärstreckets riktning, den normala för mellersta delen af en \uparrow , går en vittringsfåra, djupare och något bredare än de huggna strecken, och passerar den hela stafven; på dess nedre sluttning något öfver botten tyckas spår af huggning finnas, i det den där är slätare; eljest kan intet kännestreck upptäckas; lemning af \uparrow ? — 14) Säker staf; ungefär 30 mm. till höger derom går parallelt dermed från nedra slingranden en 60 mm. lång fåra, hvilken gör intryck af att vara huggen; som emellertid intet tvärstreck sammanbinder den med föregående eller efterföljande staf, är den antagligen en vittringsfåra. — 15) Stafven säker, skäres något ofvan midten af en vittringsfåra inom hvars gränser synas hafva kunnat finnas kännestreck till såväl \uparrow som \uparrow . — 16) Punkten osäker. — 17) Stenen är isynnerhet mot inre slingstreckt skroflig af vittring; från öfre strecket löper inåt en fåra i stafriktning, 45 mm. lång samt ett böjdt stycke af ett kännestreck, 25 mm. långt — till **B** eller **K**; möjligen finnes ock 10 mm. från nedre slingstreckt yttre sluttningen, 10 mm. lång, af ett kännestreck — troligen lemningar af **B**. — 18) Svår att upptäcka, har väl funnits på en mellan 5:te och 1:sta stycket bortkommen flisa. — 19) Denna och de följande runorna grunda och delvis skadade, men säkra.»

På grund av Boijes utförliga beskrivning kan följande inskrift antagas som säker:

asti · auk · hslakr · litu · raisa · stain · at sikhuat · brupur sin

5 10 15 20 25 30 35 40 45

8—13 **hslakr** är namnet fsv. *Āslāk*, fvn. *Aslākr*, i det att 8 * **h** är fel för **† a**.

Översättning: Aste och Aslak läto resa stenen efter Sigvat, sin broder.

Vid mitt besök vid Ytter Stene 1901 lovades av inspektoren på Tureholm, att runstenen skulle tagas upp ur bron och resas, vilket 1903 befanns vara ogjort. Stenen låg kvar som valvsten ytterst på östra sidan av bron med runsidan nedåt, så att ristningen både kan ses och kännas med fingret.

27. Sör-Husby, Trosa sn, Hölebo hd.

Pl. 22.

Litteratur: Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, s. 147.

Denna nedre del av en runsten, som enligt Boije uppgives av J. H. Schröder (Upps. univ.-bibl. handskr.-saml. s. 114) finnas i Söder Husby äng på en hög, anträffades 1904

och låg vid mitt besök på Sör-Husby mark på norra sidan av en rännil, som söderifrån faller ut i Trosaån mittför Åby gästgivargård och på det ställe, där runstenen låg, gör en krök och rinner från väster till öster. Runstenen låg 90 steg från rännilens utlopp men är nu rest på en liten kulle strax bredvid.

Ämnet är gråsten, höjden 1,10 m, bredden längs den nedersta raka kanten 83 cm, längs övre kanten, som är något sned, 1,07 m, slingans bredd 6 cm.

Det första namnet 1—4 **kuna** följes utan skiljetecken av 5—6 **uk**. Ristningen är mycket grund och otydlig genom sandkorn, som hårt fäst sig i ytan. I 7—10 **tufi** synes av 7 **t** staven och högra bistaven, den vänstra spåras, 9 **f** är svagt. I stenens kant står 11—12 **uk**. Något objekt till 25—30 **hialbi** synes icke hava funnits.

Inskriften är följande:

kuna uk · tufi · uk — brupur · sin · kup · hialbi
 5 10 15 20 25 30

Översättning: Gunna och Tove och (N. N. reste denna sten efter N. N.) sin broder. Gud hjälpe!

28. Nora, Vagnhärads sn, Hölebo hd.

Pl. 9: B. 773.

Litteratur: B. 773 (Nora Giärde); L. 854; Boije, Sv. fornminn.för. tidskr. V, s. 144.

Om denna och övriga försvunna runstenar vid Nora yttrar Boije följande: »Bautil 773 och 777 stodo ej att finna 1828 enligt bref från pastorsadjunkten J. E. Ljung i Upsala universitetsbiblioteks handskr.-saml. s. 114. Äfven N:o 2 i Dybecks *Svenska Run-urkund*, hvaraf en i Upsala Universitetsbiblioteks handskr.saml. s. 115 befintlig afteckning 1828 insändes av Ljung till Schröder, synes nu mer förkommen. Nora by brukas nu som utgård under Tullgarn i Hölö, Uppgården är nedriven, stenstyckena hvaribland möjligen ett för Ljung och Dybeck okänt trekantigt med ungefär 1 fots sida (månända dock det av D 8vo II, s. 40 nämnda och vid Tullgarn förvarade, se Sö. 31), tros af folket på stället hafva fått plats i grunden till nya boningshuset, logen eller i en trumma å landsvägen rätt nedanför Nora.»

Enligt måtten i B. 773 har runstenen varit 1,51 m hög, nästan jämbred 79 cm. Ämnet har säkerligen varit gråsten.

Inskriften i B. 773 är följande:

tiarfr · raisti · stain : pinsa : at : irim : fapur : sin : kup Utom slingan: **an :**
 5 10 15 20 25 30 35 40

25 är fel för **k**, och namnet Grim.

Översättning: Djärv reste denna sten efter Grim, sin fader god.

29. Nora, Vagnhärads sn, Hölebo hd.

Pl. 9: B. 777.

Litteratur: B. 777 (Nora Giärde); L. 855; Boije, Sv. fornminn.för. tidskr. V, s. 144.

Runstenen är borta, se Sö. 28. Enligt måtten i B. 777 har den varit 1,91 m hög, 95,5 cm bred vid foten. Ämnet har säkerligen varit gråsten.

Inskriften är i B. 777 följande:

purstin + raisti — stin × pansa — uiulf + brupur
 5 10 15 20 25 30

I B. 777 saknas runor på ett stycke mellan **raisti** och **stin**, där intet kan vara utplånat, och mellan **pansa** och **uiulf**, där säkert prep. **at** stått. Måhända har ordet **sin** stått på stenens mittyta såsom på Sö. 86 Åby, men icke varsnats.

Översättning: Torsten reste denna sten efter Viulv, (sin) broder.

30. Nora, Vagnhärads sn, Hölebo hd.

Pl. 22. Pl. 9: B. 775.

Litteratur: B. 775 (Nora Sjögärde); L. 853; Dybeck, Runa fol. I, s. 86 (med tryckfel: B. 773); Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, s. 142.

Blott nedre delen av runstenen finnes i behåll och ligger 327 steg söder om Tjuvstigens mynning in på landsvägen i kanten på en åker vid sydöstra sidan av landsvägen, som av nämnda åkerfält är skild från Norbo sjön, mellan åns östra strand och Jägarhult, boställe för en hovjägare.

Ämnet är gråsten, höjden 92 cm, bredden vid foten över slingknuten 1,20 m, upptill 1,07 m, slingans bredd är 7—8 cm. Stenen är ojämn, ristningen grund och svårläst.

Huruvida något skiljetecken eller annat av det, som tecknas på ormhuvudet i B. 775 framför första runan, förekommer, kan ej fastställas; klart är däremot 1—9 **ikimar · auk ·**, men grunt. Därefter står i B. 775 10—13 **irni**, men 10 har troligen varit **† a**, då en fåra finnes, som kan ha varit högra bistaven, den vänstra kan icke påvisas; av 11 **r** är staven synlig som en fåra 4,5 cm t. h. om 10 **a**, bistaven går ut i kanten av stenen och är det sista, som är i behåll i vänstra slingan.

Högra slingans runor äro tydliga, efter **kup** finnes punkt. Runorna utom slingan äro i B. 775 **ialbi · ant h**, men äro på stenen mycket svaga, dock kan man varsna **ialbi an** och kanske platsen för **t h**. Huruvida det stått **hialbi**, kan ej avgöras men stenen ger ej anledning att avvika från B. 775.

Inskriften är alltså följande med det felande inom [] enligt B. 775:

ikimar · auk · ar[ni · litu · raisa · stin · pina · auk · bro · kiaru · at · st]ainkil · sun sin · kup · Utom
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
 slingan: **ialbi an[t h]**
 65 70

38—42 **kiaru** är inf. »göra», vars slutande **-a** fås genom dubbelläsning av 43 **a** i **at**. 70 **h** är förkortning för »hans».

Översättning: Ingemar och Arne läto resa denna sten och göra bro efter Stenkil, sin son. Gud hjälpe hans ande!

31. Nora, Vagnhärads sn, Hölebo hd.

Pl. 22.

Litteratur: D 8vo 2; Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, s. 144.

Om stenen lämnar Dybeck följande uppgifter: »Dess nedre del utgör för närvarande trappa till en utbod å gården och de öfriga fem mindre styckena, hvilka, sinsemellan sammanhängande, i långliga tider

begagnats såsom spishäll i stugan, ligga sedan förliden höst, då hällen utbröts ur spiselen, spridda kring trappstenen. Det felande är måhända ännu doldt i spismuren. Såsom upprest säges stenen haft sin plats vid landsvägen nedanför byn, ej långt från Norbosjön. — För omkring 20 år sedan, då de kvarvarande småstyckena ännu sammanhängde, blef ristningen å så väl det större, fotstycket, som å fyra af dessa småstycken aftecknad af pastoren J. E. Ljung, och jag har efter hans fullständigat min teckning af ristningen å de sednare, enär sedan dess denna del af inskriften lidit af eld och nötning. Mycket af Runstenshalfvan var vid nämnda tid doldt i spismuren.»

Om stenens förmodade vidare öde, se Boijes yttrande under Sö. 28 Nora.

På Tullgarns slott förvaras ett runstensstycke av rödaktig gråsten med djup och väl bibehållen ristning, som H. Hildebrand först granskat och säkert med rätta antagit tillhöra runstenen D 8vo 2. Styckets längd är 53 cm, bredden utefter det raka brottet i vänstra kanten 23 cm, den högra kanten är stenens ursprungliga, tjockleken är 14 cm. Ristningen ansluter sig till högra slingan. Mellan vänstra slingans inskrift och runstensstyckets saknas blott **-n** i **stai[n]** och de tre första runorna i ordet »denne» [pin]a. På planschen är foto av runstensstycket på Tullgarn sammanfört med D 8vo 2, på vars felaktighet det torde bero, att stycket icke alldeles får rum.

Inskriften har alltså varit följande med runorna från D 8vo 2 inom [].

[hruatr : auk : ulef raistu : stain : pin]a at : puri [: fapur kupan : bunta : altrifar :]

Namnet gen. sg. f. **altrifar** är icke annars uppvisat. Om första leden antages vara *Al* föreligger den senare leden i gen. sg. *Sigr-drifar* Fm. 44, 5, som förutsätter nom. sg. *Sigr-dríf*, en biform till *Sigr-drífa*.

Översättning: Roald och Olev reste denna sten efter Torer, sin fader god, make till Aldriv.

32. Skåäng, Vagnhärads sn, Hölebo hd.

Pl. 23.

Litteratur: N. H. Sjöborg, Saml. f. Nord. Fornälskare III (1830), s. 118, fig. 191; L. 856; Stephens, ONRM II (1868), 887 f. med teckn., III (1884), s. 23 f.; S. Bugge, Nord. Tidskr. f. Filologi VII (1867), 348, VIII, 190; Arkiv f. nord. fil. VIII, 19, 22, XIII, 336, 338; Aarb. f. nord. Oldk. 1870, 189 f., 1871, 198, 1878, 69; 1905, 171—178; Norges Indskr. med de äldre Runar I, s. 66, 70, 280; L. F. A. Wimmer, Aarb. f. nord. Oldk. 1870, 189 f., 1871, 198, 1874, 60, 132, 145, 1878, 69; Die Runenschrift (1887) 63, 149, 160, 165 f., 167, not 2, 169, 210, not 1, 303, 367; I. Undset, Videnskabs Selsk. i Thronhjelm Forh. 1875, s. 29; S. Boije af Gennäs, Runforskning i Södermanl. 1882, s. 143 f. i Sv. forn. tidskr. V; F. Burg, Die älteren nord. Runenschriften, Berlin 1885, s. 98 f.; Th. v. Grienberger, Zeitschr. f. deutsche Philologie XXXIX (1907) s. 70; Arkiv f. nord. fil. XIV (1896), 116; E. Brate, Ark. f. nord. fil. XIV, 335; A. Noreen, Altisl. u. altnorw. Gram. 2 uppl. (1892) s. 262, 3 uppl. (1903) s. 342; O. v. Friesen, Runorna i Sverige (1907) s. 9, d:o (1915) s. 8, 25 i skriftserien Fordomtima 1; Hoops, Reallex. d. germ. Altertumskunde IV s. 16; M. Olsen, Norges Indskrifter med de äldre Runer II, s. 636 f.

Runstenen vid Skåäng offentliggjordes i litografisk avbildning 1830 av N. Sjöborg, efter teckning av kyrkoh. C. U. Ekström i Mörkö och angives ligga »på Skåängs gårde vid landsvägen».

För dessa undersökare var blott runslingan längs stenens kanter bekant. År 1867 undersöktes ristningen av H. Hildebrand, som därvid varnade den grunda urnordiska inskriften längs stenens mitt. För H. Hildebrands upptäckt och läsning redogöres hos

Stephens, ONRM II, 887 ff. Ristningen undersöktes vidare av J. Undset 1874, av S. Boije 1882, av S. Bugge 1885, av E. Brate 1901.

Runstenen står rest öster om landsvägen till Gnesta helt nära söder om en vägavtagning åt Skåångs skolhus och står något framåtlutad. Ämnet är röd granit. Höjden är 1,45 m, bredden vid foten 78 cm, i toppen 52 cm. Slingans bredd är 7 cm.

a) Den urnordiska inskriften:

Den urnordiska inskriften börjar 7 cm under toppslingans nedre linje utan skiljetecken. Efter 1—4 **hari**, av vilka 2 **a** är 8 cm, de övriga 9 cm höga, följer 5, som lästs som **ng** eller som **j** och består av ett 4,5 cm långt streck uppifrån och ett 6 cm långt nedifrån, nästan jämlöpande med övriga runstavar och böjda om varandras ändar utan beröring med en krok av ungefär samma riktning som bistaven till **† n**. Efter 6 **f a** följer 7 ***** av väsentligen samma utseende som **h** i yngre runraden, blott att bistaven, som lutar åt vänster, bildar mindre spetsig vinkel mot staven än den, som lutar åt höger. Runorna 8—13 äro **leugar**; 10 kan ej läsas som annat än **u**, så som Undset uppfattade den, alltså icke som **r**, vilket var Hildebrands läsning, staven är 9 cm lång, bistaven 8 cm för att komma på samma linje med det följande, som är ristat litet högre i raden.

Efter 13 **Y r** finnes 14, som genom sin litenhet gör intryck av ett skiljetecken. 14 har formen av siffran 7, bistaven är 3 cm, staven börjar upptill i jämnhöjd med toppen av 13 **Y** och är 7 cm, alltså betydligt kortare än de föregående runorna 12 **f a** 13 **Y r**, vars stavar äro 11 cm. Det är alltså för visso med orätt, som Bugge i sin sista tydning tolkar 14 som runan **i**.¹ En punkt finnes visserligen därefter, som kan vara huggen, men den behöver icke nödvändigt vara det, och det synes alltså riktigast att anse den som oavsiktlig.

Skiljaktigheten mellan hittills framställda tydningar beror i första rummet på olika uppfattning av mynderna 5 och 7.

Wimmer och Bugge uppfattade 5 som **ng** och ansågo 1—6 **haringa** vara den fullt utskrivna formen av ett mansnamn i nom. sing., som på kammen från Vi mosse, Fyn, Danmark, ristas **harnga**,² och vars stamord är det germ. **harja-* »här», Noreen³ jämför fht. *Herinc*.

Sedan Bugge i *Norges Indskr. med de äldre Runer* I, s. 31, visat, att motsvarande tecken på den norska Tune-stenen skall uppfattas som **j**, yrkade Th. v. Grienberger,⁴ att även på Skåång-stenen runan 5 skall läsas som **j** och 1—6 **harija** alltså tydas som nom. sing. av ett mansnamn, som motsvarar fht. *Herio*, i det han ej heller förklarar sig tro på svaga urnordiska *ingan*-avledningar. Däremot invänder Bugge,⁵ att 5 icke väl kan vara **j**, då denna runa som 7 har en helt annan form, och framhåller runans senare betydelse som **a**-runa, vilken invändning åter O. v. Friesen⁶ söker göra kraftlös genom att antaga 7 vara ett felristat **n**, varom mera nedan.

Det av v. Grienberger antagna **harija** med kort rotstavelse är icke alldeles likställt med **arbija**, **arbijano**, Tune, enär det icke som detta överensstämmer med den indoeuropeiska regeln,⁷ att i midljud efter vokal halv-vokalen **j** stod efter kort vokal och enkel konsonant men **ij** efter lång vokal och enkel konsonant och efter kort vokal och konsonant grupp, av vilken regel man ock förklarar motsatsen mellan got. *harjis* och *hairdeis*; **harija** är ju trestavigt, fast det efter denna regel borde vara tvåstavigt.

Om ingen särskild förklaring kan finnas, synes detta förhållande vara ett hinder att antaga v. Grienbergers uppfattning.

¹ Aarb. 1905, s. 174.

² Stephens, ONRM I, 305.

³ Altisl. u. altnorw. Gram.³, s. 342.

⁴ Arkiv f. nord. fil. XIV, 116; Z. f. d. Ph. XXXIX, 70.

⁵ Aarb. 1905, s. 172.

⁶ Runorna i Sverige, s. 9.

⁷ Brugmann, *Grundriss d. vgl. Gram.* I, § 120, s. 113 f. Samma invändning har av M. Olsen, *Stedsnavnestudier* s. 20 anförts mot v. Grienbergers läsning **warijar** för **waringar** på den urnordiska runstenen Tørviken A., Bugge N. æ. I. nr 20, och göres N. æ. I. II. s. 63 gällande mot v. Grienbergers antagande av **harija** på Skåång-stenen, varest ock framhålls, att ortsnamnet Häringe förekommer i Södermanland.

Mynden 7 * uppfatta H. Hildebrand och Wimmer¹ som skiljetecken, vartill v. Grienberger² ansluter sig, Bugge däremot³ som den yngre formen av jara-runan, vars namn förutsättes hava förlorat *j*- och blivit *āra*, så att runan här kan betecknas *ā*. Bugge förklarar Ark. f. nord. fil. VIII, 22 **aleugar** som ett tillnamn med betydelsen »som er uden Lögn», »som icke svigter» och jämför fht. *āherzēr* »excors», ags. *āemōd* »out of mood». Denna förklaring har Bugge sedermera⁴ utbytt mot en annan läsning och tydning, nämligen **haringa al eu gari** »Haringa hugg den fredhellige Mindesten for Gar (Geir)», i det Bugge fattar 14 som runan **i**, vilket på grund av dess litenhet och form måste vara orätt; **al** skall vara besläktat med got. *alhs* f. »tempel», betyda »hellig Gjenstand», eg. »Værn» och hava fått *ā* vid förlusten av *h* i *lh*; **eu** skall motsvara fvn. *hió* »högg». Då inskriften på Skåäng-stenen bör vara samtidig med den på den närbelägna Sö. 24 Berga, måste den vara ålderdomligare, än denna tydning av Bugge förutsätter.

G. Stephens⁵ uppfattar 7 * som en binderuna **gi**, Th. v. Grienberger⁶ som en grenform av **X g** med ursprungligt ljudvärde *gha*, båda åberopande förekomsten av * i fht. Wessobrunner gebet med betydelsen *gi* (*ga*), vilket tecken i en handskrift svårligen kan hava någon betydelse för en urnordisk runinskrift. Th. v. Grienberger anser det tänkbart, att inskriftens andra ord skall läsas **galeugar** och antingen vara ett binamn »lögn-aktig», som hör till got. *galiug*, n. »mendacium, figmentum» eller en apposition till egennamnet 1—6, som v. Grienberger läser **harija**, och då höra till got. *galiugan* »taga till äkta» samt betyda »äkta man», i vilket fall den avlidnes änka låtit rista inskriften.

O. v. Friesen,⁷ som läser och tyder: **harijan leugar** »Leug (reste stenen) åt Härje», visar sig uppfatta 7 * som runan **n**, antagligen först felskriven och sedan rättad. Hj. Lindroth⁸ betecknar O. v. Friesens tolkning som omtvistlig redan ur den synpunkten, att intet enda säkert exempel finnes på, att den, åt vilken vården är ägnad, sättes i dativ utan preposition; man kunde väl ock invända, att rättelse av felristat **n** är osannolik, då både † och ‡ betyda **n**.

Liksom Bugge förmenade, att 7 * bör antagas vara samma jara-runa som äger denna form, fast med betydelsen *a*, på Björketorp- och Stentoftens-stenarna, har jag⁹ ock antagit, att runan är densamma, men att 7 * här ännu har betydelsen **j** och utgör en förkortning av ordet *jah* »och», got. *jah*, som sammanbinder inskriftens två namn. På Nölinge (Fyrunga-)stenen i **tojeka** »jag gör» har nämligen **j** formen *, och min uppfattning av detta tecken därstädes har sedermera godkänts av Bugge¹⁰ och av O. v. Friesen hos Linderholm, *Nord. magi* s. 99.

Sammanställningen med den närbelägna Sö. 24 Berga, vars inskrift utgöres av namnen **fino** och **saligastir**, gör det mycket sannolikt, att Skåäng-stenens inskrift innehåller två namn, fast två mansnamn, och att dessa vore samordnade genom »och», got. *jah*, är blott, vad man kan vänta, liksom det ej heller vore överraskande att finna ett så vanligt ord uttryckt genom en förkortning.

Sammanställningen med Sö. 24 Berga gör alltså även O. v. Friesens tydning »Leug (reste stenen) åt Härje» osannolik, vilken även omöjliggöres genom uppfattningen av 7 * som **n** och *ij* uti namnet Härje.

Om 7 * med rätta uppfattas som **j**, blir det ock omöjligt att fatta 5 som **j**, den måste läsas **ng** och 1—6 alltså **haringa** som Bugge alltid vidhållit.

Th. v. Grienbergers invändning¹¹ mot antagandet av urnordiska svaga *ingan*-avledning är så tillvida beaktansvärd, som dylika i senare tid onekligen äro sällsynta. Lundgren¹² anför dock bland egentliga personnamn *Fullunggi* (av *Full-hughi*), *Styinge*, jämte *Stying*, av tillnamn *Brödhunge*, *Alænninge*, *Öninge*,

¹ Aarb. 1874, s. 145; Die Runenschrift s. 166.

² Z. f. d. Ph. XXXIX, 72.

³ Aarb. 1871, s. 198; Ark. f. nord. fil. VIII, 19, 22, XIII, 338, Norges Indskr. med de ældre Runer s. 288.

⁴ Aarb. 1905, 174 f.

⁵ ONRM II, 889.

⁶ Z. f. d. Ph. XXXIX, 71 f.

⁷ Runorna i Sverige s. 9.

⁸ Till den urnordiska inskriften på Stentoftens-stenen s. 169 f. i Studier tillägnade Esaias Tegnér, Lund 1918.

⁹ Ark. f. nord. fil. XIV, 334.

¹⁰ Ark. f. nord. fil. XXII, 4 f.

¹¹ Z. f. d. Ph. 39, s. 70.

¹² Om fornsvenska personnamn på -ing och -ung, Sthlm 1886, s. 4 f.

Lyptinge, Stenkinge. Förstemann, *Altdeutsches Namenbuch*, I, 2 uppl., s. 958 säger, att enstaka försök synas hava gjorts att utvidga *-ing* till *-ingo*. Då övergång till svag böjning är att betrakta som ett slags smeknamnsbildning, som understundom inträder även av sammansatta namn (t. ex. fsv. *Gēr-mund-e* jämte *Gēr-mund*), kan i denna inskrift av den familjemedlem, som ristat eller låtit rista inskriften, **haringa** som ett uttryck för förtrohet hava använts om den avlidne, som annars hette **haringar**. Jfr M. Olsens yttrande om **gudinga**, Huglen N. æ. I. II, s. 61 ff.

Även det andra namnet **leugar** är uppenbarligen ett kortnamn, vare sig av ett vanligt sammansatt namn eller ett dylikt ursprungligt öknamn. Något dylikt germanskt namn av denna form är emellertid icke uppvisat. Man har tänkt på en motsvarighet med grammatisk växling till grek. *Λεῦκος*, vilket redan i epos förekommer som kortnamn till sammansatta namn,¹ sådana som *Λευκό-δωρος*, *Λεύκ-ιππος*, *Ζά-λευκος*, *Σέ-λευκος* (av *Σελά-λευκος*). Wimmer, *Runinschr.* 210, not 1 tänker på en motsvarighet till fvn. *ljúgr*.

Inskriften a) är sålunda **haringa j leugar** med betydelsen av två samordnade mansnamn: Haringa och Leugar.

b) Inskriften från 1000-talet.

Ristningen är synnerligen tydlig. Uti 44—48 **suain** är på **s** övre staven förlängd till nedre linjen så ock på 54 **s** i **sin**, fast förlängningen är svagare. 13 **s** i 70—73 **hans** är vänderuna.

Inskriften är följande:

	skanmals	auk	×	olauf	×	pau	×	litu	×	kiara	×	merki	×	pausi	×	eftir	×	suain	×	fapur	×	sin	×	kup	×	hialbi	
	5	10		15		20		25		30		35		40		45		50		55		60		65			

salu hans
70

Bugge, *Aarb.* 1870, s. 194 tror **skanmals** vara *Skamm(h)als* »korthals» och Stephens, *ONRM* III, 25 anför därtill *Hungerus Schamhals* SD. II, 530, jfr **henmikr** D. II, 43.

Översättning: Skanmals och Olov (kvinnonamn) de läto göra dessa märken efter Sven, sin fader. Gud hjälpe hans själ!

33. Skåäng, Vagnhärad sn, Hölebo hd.

Pl. 23.

Litteratur: D 8vo 1 (Fredriksdal); S. Boije, Sv. Fornminnesfören. tidskr. V, s. 143; Runverser 318.

Om runstenens fynd, läge och beskaffenhet yttrar Dybeck i D 8vo 1 följande: Hösten 1844 påträffades å det under Säteriet Fredriksdal hörande och därtill gränsande hemmanet Skåängs gårde, invid och till en del i en genom gårdet löpande rännil eller bäck, denna Runsten, så sjunken i marken och rännilen, att blott en del af dess ena sida var synlig. Ägaren till marken, Herr Öfverstelieutenanten Nils Hägerflycht, upptäckte snart, att stenen å undre sidan egde ristning, och lät till följe deraf, kort derefter aktsamt föra honom från sin olämpliga plats till Fredriksdal, der han nu reser sig å en täck höjd i trädgården, omhuldad af unga löfträn, buskar och blommor. — Intill nämnda gårde, vid hvilket en häradsväg utefter sjön Sillen, fast här på något afstånd från sjön, löper, ligger en vidsträckt kärrmark, af nuvarande ägaren upptagen till åker, och det är utom all tvifvel, att äfven gårdet fordomdags utgjort ett kärr. Runstenen kan i detta fall, icke varit rest å det ställe, der den 1844 påträffades, utan har troligen från någon plats invid eller åtminstone närmare häradsvägen, der ännu en Runsten (Liljegr. 856) finnes — en sådan ses ock vid samma väg, å Vappersta angränsande egor — blifvit förd till den från kärret flytande rännilen, att begagnas såsom gångbro. — Stenen, som består

¹ Fick, Die griech. Personennamen 2, s. 191.

4—232678. Södermanlands runinskrifter.

af ljus granit, är flisbildad, å framsidan temligen slät, dock ofvantill, särdeles å högra kanten, något afflisad, till en del af ålder, enär inskriftens två sista runor, som äro mattare än de öfriga, befinnas å en sådan afflagad, lägre eller djupare del. Frånsidan är ojämnare. Största tjockleken uppgår till 11 tum (32,5 cm).

Runstenen står rest i Fredriksdals park på höjden nordväst om huvudbyggnaden. Stenen är 1,60 m hög, 1 m. bred vid foten, i toppen tangerande övre slinglinjen 80 cm. Slingans bredd är 7—8 cm. Stenens baksida är ännu slätare än frånsidan men utan ristning.

Ormhuvudets linjer sammanlöpa icke i nosens spets utan gadden är ristad fritt i öppningen mellan nosens linjer. Vissa runors linjer äro ej heller framförda ända till vederbörande linje: 38 **r** i **brupur**, vars **r** har nedre strecket uppskjutande t. v. om mellanstrecket, 49 **a**, 50 **n** i **antapis**, 60 **t** i **austr**, 61 **t** i **at**.

I 1—6 **gnubha** betecknas **g** genom ett 2 cm långt streck över mitten på bistaven; ordet föregås av kors + och följes av tre prickar över varandra, säkert för att framhålla namnet. Ordet »lät» ristas 7—9 **lip**. I 63—67 **pikum** stå 66—67 **um** nedom en avsats, äro grunda men fullt klara.

Inskriften är följande:

I huvudslingan: + **gnubha** : **lip** : **raisa** : **stain** : **pinsa** : **hibtir** : **kulaif** : **brupur** **sin** I slingan ut-
5 10 15 20 25 30 35 40 45
 efter huvudslingans nedre linje: **han** : **antapis** : **austr** : **at** **pikum**
50 55 60 65

Om inskriftens tydning yttrar Bugge, *Runverser* s. 313 följande: »**lip**. Jfr **lipu** paa Habblingbo-Stenen, Gotland, efter Stephens II, 708 f. men anderledes L. 1575, Säve Nr 148. I L. 510, hvor B. har **hiftar**, har D. II, 151 ***iftar**. Jfr **hifir** L. 171, **haft** paa Falster-Stenen (Steph. II, 730) og **haftir** paa Egersund-Stenen i Norge viser, at det er muligt at opfatte **h** i **hifir** anderledes end som Tegn for **a**. **kulaif** kan være *Gullæif* for *Guðlæif*, neppe *Gunnlæif*. Første Navn **knubha** er sandsynlig det samme Mandnavn *Gnúpa* (Fms, I, 116, hos Widukind *Chnuba*), der blev baaret af en dansk Konge, som blev døbt Aar 934. Denne Danske Konges Navn er nylig paavist i Genitiv **knubu** paa to slesvigske Runestene, se R. V. Liliencron og Handelsmann i *Kieler Zeitung* 1887, 15 August Abends, 21 August Morgens. Allerede for mange Aar siden havde jeg paa Runestenen hos Thorsen I, S. 43 formodet **ouk** (for **oui**) **knubu**. For Skrivemaaden **knubha** med **h** jfr til **krikha hut** L. 101 og andre Exempler foran, S. 49. *Gnúpa* är beslægtet med Isl. *Gnúpr*.» Om de slesvigska runstenarna DR. 70—71 Vedelspang se nu Wimmers behandling *D. Rm* I, 3, 4.

Uppgiften **at pikum** kunde väntas angiva stället för Gullevs död, men dels är icke något dylikt ortnamn bekant, dels har ristningen utseende att motsvara fsv. *at thingum* men i en annars icke uppvisad betydelse, som framträder i verbet *thinga* »betinga, genom överenskommelse åtaga sig», ags. *ge-þinge* n. »pactum», ty. *dingen* och uti fvn. *þingmannalið*, rsv. *þingalidh* »Knut den stores värvade livvakt», nämligen »krigstjänst i sold hos främmande furste», vilket annars uttryckes genom *ganga á mála*. Det är förmodligen i den ryska storfursten Jaroslavs (1015—1054) tjänst, som Gullev avlidit.

Översättning: Gnupa lät resa denna sten efter Gullev, sin broder. Han avled österut i krigstjänst.

34—35. Tjuvstigen, Vagnhärads sn, Hölö hd.

Pl. 24. Pl. 10: B. 780.

Litteratur: B. 780; L. 851, 852; Liljegren, *Runlära*, s. 81; Dybeck, *Runa*, fol. I, 86; Boije, *Sv. fornm.för. tidskr.* V, 141; *Runverser*, s. 155.

Runstenarna stå invid Tjuvstigen, en skogsväg från Vrå i Hölö sn till Nora i Vagnhärad, men äro enligt Boije på 1840-talet flyttade ett par hundra steg söderut från sin

ursprungliga plats, där ännu groparna, i vilka de lågo, synas. De stå nu söder om torpet Slagkärr, norr om Skräddartorpet. Slagkärr torde vara något närmare och är synligt från runstenarna, som ej stå långt från den gärdesgård, som skiljer den odlade marken kring torpet från skogen, i vilken runstenarna stå. Till Skräddartorpet däremot går vägen från runstenarna hela tiden genom skogen.

a) Sö. 34, L. 851. Ämnet är gråsten, höjden 2,03 m, bredden vid foten 2,42 m, i toppen tangerande nedre slinglinjen 1 m, slingans bredd 7 cm.

Inskriften börjar t. v. nedom slingknuten med 1—9 **styr-laugr**, vars 4 **r** är tillsatt under raden. I 10—12 **auk** är mellanrummet mellan **au** och det matta **k** stort nog för en runa och upptages av en knöl och en avsats, som försvårat ristning. Det andra namnet är svårläst. Efter det tydliga 13 **h**, vars stav går något t. h. om bistavarnas korsning, följer en tydlig stav med nästan lika tydlig bistav till **l** i toppen, vilken ock Boije säger vara säker, den utgår 1,5 cm t. h. om staven och är 4 cm lång. Men att 14 varit **l**, är nästan oantagligt, det övriga måste vara avflagat. Fördjupningarna i avflagningen tyda närmast på **r**, såsom ock både Dybeck och Boije funnit, men dessa fördjupningar äro dock intet att bygga på; Bugges mycket sannolika gissning i *Runverser* s. 155, not 1, att namnet varit **hulmbr**, är icke heller oförenlig med stenens beskaffenhet, om ock intet finnes, som direkt stöder den, och jag håller därför denna förmodan för riktig. 15 är då **l**, med mycket svag stav och med bistav som gräns av avflagnings mot en avsats. I 42—47 **brauiu** saknar 46 **i**, varmed uppenbarligen **t** är åsyftat, bistavar av samma djup som staven; på bistavarnas plats finnas dock två matta fördjupningar, som annars icke skulle tagas för huggna; B. 780 och Boije läsa **brauiu**. I 48—52 **nesta** finnes av 48 **n** blott högra bistaven och nedre staven; det övriga är förstört av en spricka. Uti 59 **t** i **entapus** går ej staven upp till bistavarna. På stenen står 65—73 **austrueki**. I 17, 33, 42, 87 **b** nå bistavarna ej intill stavens mitt.

b) Sö. 35, L. 852.

Ämnet är gråsten, höjden 1,60 m, bredden vid foten 1,35 m, i toppen tangerande slinglinjen 90 cm, slingans bredd 8—9 cm.

I 1—3 **lit** når ej staven upp till bistavarna i 3 **t**. Om 4—9 **igiker** yttrar ock Boije, att 8 **e** på en tredjedel av sin längd från övre slinglinjen synes vara punkterad, men anmärker dock, att på stenen finnas flera likartade naturliga gropar. I 24—27 **sun** utgår från 27 **i** 1,5 cm uppifrån en fåra, som ser huggen ut och har form av bistav till **R r** men slutar 1,5 cm nedifrån. De skadade runorna efter 30—33 **sina** äro väsentligen rätt lästa i B. 780. Fullt i behåll är 34 **s**. 35 har säkerligen varit **u**; av staven, som står 5,5 cm från 34 **s**, finnes 6,5 cm nedifrån, c. 2,5 cm fattas alltså upptill, bistaven står 3 cm från staven och är i behåll 5 cm nedifrån. I B. 780 följer därpå punkt och 37 **a** är åter följd av punkt. Av 37 **a** finnes nedre staven och roten av högra bistaven. Avståndet 7,5 cm från 36 **n** till 37 **a** ger rum till en punkt; mellan 37 **a** och 38 **k** finnes en sådan. I 38—43 **kiarpi** äro 38—41 mycket skadade. Boije antager tre punkter efter varandra följa på 66—68 **hiu**; blott en synes dock vara huggen.

Inskrifterna på Sö. 34—35 äro följande:

a) Sö 34. **styr-laugr · auk · hulmbr · staina · raistu · at · brypr · sina · brauiu · nesta · pair · entapus · i · austrueki · purkil**. I vänstra korsfoten nedifrån uppåt: **auk**. Till vänster om korset vågrätt upp och ned: **sturbiarn**, lodrätt: **piaknar kupir**

b) Sö. 35. **lit · igiker · anan · raisa · stain · at · suni · sina · sun · a · kiarpi · kup · hialbi · ant · paira** × På ormens stjärt: **purir · hiu**.

Det enda svårtydda Sö. 35 är 34—37 **sun · a**, vars 37 **a** är att uppfatta som adv. *ā* »på», nämligen »på stenen», vadan 34—36 **sun** måste beteckna det, som anbragtes på stenen, d. v. s. ristningen, och torde vara subst. fsv. *sýn*, fvn. *sjón*, *sýn*, f. i bet. vad man ser», här ungefär »sirning»; 4—9 **igiker** måste ju vara mans-

namnet *Ingiġēr*, ehuru dess ställning i början av den andra inskriften av två samhöriga är sådan, att man där snarare väntar namnet på en moder, än på en fader.

Översättning: Sö. 34: Styrlög och Holm reste stenar efter sina bröder, närmast vägen. De avledo i österväg, Torkel och Styrbjörn, goda kämpar. Sö. 35: Ingeger lät resa en annan sten, efter sina söner, sirning därpå gjorde. Gud hjälpe deras ande. Torer högg.

Utom de två sista satserna äro båda inskrifterna i fornyrdeslag:

*Styrlōgr ok Holmbr
stēna rēstu
at brōdhr sīna
brōtu næsta
þēr ændadhus
ī Ōstrvæghi
Þorkæl ok Styrbjærn
Þiæghnar gödhir*

*Læt Ingiġēr
annan rēsa stēn
at syni sīna;
sȳn ā giærdhi.*

36. Trosa bro, Vagnhärads sn, Hölebo hd.

Pl. 25. Pl. 10: B. 779.

Litteratur: B. 779; L. 849; Buræus Fa 6, Sudromannia Nr 3; Fa 5, Nr 520; Dybeck, Runa fol. I, 86; Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, 143.

Runstenen står rest i Åda allé, nnv. om Åda, vid vägens västra kant, på det ställe, där vägen närmar sig mest till Trosaån.

Ämnet är gråsten; höjden 1,38 m, bredden vid foten 78 cm, i toppen, tangerande nedre slinglinjen, 60 cm, slingans bredd 6—7 cm; stenens tjocklek på vänstra kanten, som är slät, 25 cm.

1—6 **þurkir** föregås av en skada, i vilken dock med säkerhet intet skiljetecken funnits; av 4 **k** finnes av staven blott 2 cm, av bistaven 3 cm uppifrån i behåll, men det övriga spåras i skadans botten. Namnet 10—12 är **ure**; att 11 är **r**, såsom i B. 779, och icke **h**, som förmodas i L. 849, hava både Dybeck och Boije påpekat, men prickerna på 12 **e** är omiskännliga, som sitter snett likt bistaven till †. Skiljetecknen äro runda punkter eller lodräta, sneda eller vågräta korta streck. Efter 41—43 **sin** och 44—46 **auk** stå kolon av vågräta streck.

Inskriften är följande:

þurkir · auk · ure · þair · raistu · staina · at · ulaif · faþur · sin = auk = at · suain · brupur sin ·

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

Namnet **ure** motsvarar fsv. *Orri* (Hellquist, *Fsv. tilln.* 97), isl. *Orri* (F. Jónsson, *Tilnævne i den isl. Oldlitt.* 309), som förekommer som öknamn. Jfr Sö. 351 Valstad.

Översättning: Torger och Orre, de reste stenar efter Olev, sin fader, och efter Sven, sin broder.

Ristningen härrör troligen från Torer, se Inl. § 17.

37. Vappersta, Vagnhärads sn, Hölebo hd.

Pl. 25. Pl. 9: B. 776.

Litteratur: B. 776; L. 850; Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, 144.

Om runstenens historia meddelar Boije följande: Stenen uppgifves af Peringschöld (*Monumenta Sveogoth.* X: 11) finnas »mellan Skäinge (= Skääng?) och Löfsta på Slindervägen», hvaraf Bautil fått »Sli under vägen» (!). År 1799 fanns den »vid vägen på Vagnhärads sockens allmanning Slinderskogen kallad» (Upsala universitets biblioteks handskr.-saml. s. 114), 1828 »nära Slinderskogen, kullgräfd i täppan vid torpet Christinedal» (Upsala universitets biblioteks handskr.-saml. s. 114), öster om vägen, der han, såsom på stället boende berättade, legat, till dess han restes ett par stenkast bort, vester om vägen vid Marielund, ett stycke söder om skogen, som väl dragit sig tillbaka.» Marielunds tomt är uppodlad till åker och torpet försvunnet. Marken hör nu till Kristinedal, ett torp under Vappersta.

Ämnet är gråsten, höjden 1,60 m, bredden nedtill över slingknuten 76 cm, upptill, tangerande översta slinglinjen, är den ristade sidan 33 cm, men sneddar av bakåt i vänstra kanten, slingans bredd är 6 cm.

Uti 1—9 **hulmstain** utgår bistaven i 3 | 1 cm t. h. om staven och är nästan jämlöpande därmed, och högra bistaven i 6 **t** nästan sammanfaller med slinglinjen. I 53—60 **uihialmr** är bistaven till 58 | säker, om ock svagare än staven.

Inskriften är följande:

hulmstain · auk · uikupr · paun · litu · raisa · stain · eftir · sun · henar · auk · uihialmr iftir inkifast ·

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70

Översättning: Holmsten och Vigunn, de läto resa stenen efter hennes son, och Vihjälms efter Ingefast.

38. Åby, Vagnhärads sn, Hölebo hd.

Pl. 26 (D 8vo 28).

Litteratur: D 8vo 28; Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, 145.

I D 8vo 28 gives om stenen följande upplysningar: »En annan dylik (häll), hvilken för trettio år sedan sågs rest midt i en större stenkrets, några famnar från landsvägen, å en liten då ännu icke till åker upptagen höjd i byns östra gärde, döljes nu, sönderslagen i flera stycken, uti spismuren till brygghuset i Åby mellangård. För sexton år sedan ännu hel, samt liggande såsom spiselhäll på samma ställe, med nästan obetäckt framsida, fann å honom Pastor J. E. Ljung denna inskrift:

—**⚧**: **R†IH†I**: **†††††**: **†††††**: **††**: **††††††††**: **††††††**: **††**: **†††††**: **†††**: **††††††**: **†††**: **†††††**—

Det är: .. **R**: **raisti**: **stain**: **pinsa**: **at**: **frauktr**: **fapur**: **sin**: **kupan**: **kup**: **hialbi**: **ant**: **ha**⁽ⁿ⁾**s**

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Någon mätning av stenen har icke skett. Av inskriften fattas föga. Slingan tyckes ha liknat den på stenen Sö. 29 Nora gärde (Bautil 777), Sö. 14 Gåsinge kyrka (B. 718), Sö. 351 Vålsta (B. 692), m. fl.»

Uti inskriftens translitteration har här **R** insatts för **⚧** i stället för **r** i D 8vo 28. Boije tillfogar: »Hvad Åbysten beträffar, som enligt Dybeck på 1850-talet låg sönderslagen i flera stycken i spismuren i brygghuset i Åby mellangård, uppgaf gårdens nuvarande egare, att spismuren för några år sedan varit nedrifven, men då bestått af endast tegel.»

Av pastor J. E. Ljungs uppteckning enligt D 8vo 28 måste **t** i **frauktr** vara felaktigt för **i** och inskriftens sista ord måste hava varit **ha(ns)**.

Översättning: N. N. reste denna sten efter Fröger, sin fader god. Gud hjälpe hans ande!

39. Åda, Vagnhärads sn, Hölebo hd.

Pl. 26.

Litteratur: D 8vo 29; Dybeck, Runa fol. I, 47, teckn. pl. 11, nr 8; Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, 143.

Ristningen befinner sig på en utskjutande, bakåtlutande bergvägg på nö. sidan av Åda allé vid vägen från landsvägen till Åda, nnö. om Sö. 36 Trosa bro på andra sidan om vägen. Runristningen befinner sig på den del av bergväggen, som skjuter längst fram mot vägen, »väl utan de djupa och svåra remnor», säger Dybeck, »denna i allmänhet eger, men thyvänn öfverfull af smärre sprickor och ojämnheter, af hvilka runristaren än dragit fördel, än, åter, och det beklagligen nog, ofta hindrats att göra sig tydlig».

Ristningen börjar 1,13 m från marken, dess höjd är 1,22 m, bredden 1,45 m, slingans bredd 8—10 cm.

»Denna ristning», anmärker Boije, »har en ornamentik — det egendomliga djuret — som synes höra hemma på norra mälarstranden med utlöpare på Sela ön och i Enhörna.» Jfr Sö. 18 Hölo.

Sedan ormens stjärt korsat kroppen något t. v. om ristningens mitt nedtill, börjar inskriften med kolon och 1—7 **hermopr**; på **h** är h. övre bistaven smal, den v. övre går vinkelrätt ut från staven; i 4 **m** är v. bistaven smal och utgår 1,5 cm ovan den högra över ett mycket gropigt ställe; 5 **o** är \neq . Efter **brupur : sin :** står 34 **h**, varpå slingan korsas av begynnelseslingan, som därpå måhända äger ett platt ormhuvud. Efter korsningen finns först en lucka av 22 cm, i vilken säkert slutet av 34 **h[an]** har funnits, och därpå bistav till 37, **l** eller h. bistaven till **t**, vilketdera kan ej avgöras, då runan för övrigt är borta. Av 38 är staven tydlig, t. h. därom synes liksom **l** med övre staven krökt åt vänster, vilket med staven torde hava bildat ett **r** av samma form som 3. I fortsättningen av stjärtslingan, sedan den gått under begynnelseslingan, stå 39—41 **ukn** och efter en åter korsande slinga 42—44 **ipi**, vari 42 **i** måste vara fel för **a**. Slutet av inskriften finns på ormens hals framför 1—7, först kolon och så h. bistaven till 45 **a**, som synes tydligt ristad; runans övriga delar utgöras däremot av fåror, som annars icke skulle tagas för ristade. Därpå stå 46—47 **lf**, ehuru icke mycket framträdande och slutligen på andra sidan en korsande slinga 48—52 **:lanti:**. Det mesta av denna läsning är funnet redan av Dybeck, Runa fol. I, 47.

Inskriften är följande:

: hermopr : lit : hakua : at : barkuip : brupur : sin : h[an] trukn:pi : På ormens hals: **: a lf : lanti :**

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Översättning: Härmod lät hugga efter Bergvid, sin broder. Han drunknade i Livland.

40. Västerljungs kyrka, Hölebo hd.

Pl. 10: B. 781.

Litteratur: R. 781; L. 857.

I L. 857 anges stenens läge vara sv. kyrkohörnet, enligt måtten i B. 781 har stenen, som nu är borta, varit 2,44 m lång, högst 63 cm bred.

Ristningen utgör en bildteckning utan runor, upptill ett par personer, av vilka den ene håller den andre om livet, förmodligen under brottning, därunder ett ornament av egendomlig beskaffenhet, som dock ser ut att tillhöra runtiden.

41. Björke, Västerljungs sn, Hölebo hd.

Pl. 27.

Litteratur: D 8vo 3, I, s. 14, not 1; Stephens, ONRM. II, 658; Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, 149, som omnämner avteckning av pastor P. E. Ljung i Upps. univ.bibl. hdskr. saml. S. 115; Runverser s. 316.

Ristningen befinner sig på en låg berghäll, c:a 1,60 m hög, öster om en väg, som leder genom hagen utmed gärdesgården till ett gärd norrut från Björke gård. Ristningen finnes på östra sidan av denna klippa, alltså vänd från vägen och är anbragt snett på hällen. Dess lägsta del är 52 cm från marken, längden 1,20 m; bredden över slingknuten 50 cm, över korsets kärna 64 cm, slingans bredd är 8 cm. I D 8vo 3 saknas det stora korset på mittytan innanför slingan. Kring ristningen finnas talrika högar, kullar, skepps- och andra stensättningar.

I 1—4 **tati** äro 1, 3 **t** upp och nedvända. Om 4 **i** yttrar Boije: »Den 4:de läses af Ljung 1, d. v. s. **Ŧ**, af Dybeck i texten **Ŧ** (el. **Ŧ**). På teckningen har Dybeck staf med **Ŧ**-kännestreck och prickadt **Ŧ**-kännestreck och derefter en korspunkt. På stenen utgår något nedom stafvens öfre ända mot venster en 15 mm lång, fåra. ungefär lika djup som stafven, men den är nästan parallel med denna, således ej gerna kännestreck till **Ŧ**; den fortsättes vidare nedåt, ehuru grundare, bredare och skrofigare, till slingans nedre streck ungefär i form af kännestreck till **Ŧ** och *bortom* slingstrecktet, liksom den äfven uppåt fortsätter till höger om stafven och böjande uppåt, passerar öfre slingsträcket. *Midt* i (ej såsom D. efter) denna fåra finnes en korspunkt, ehuru på grund af läget i fördjupningens botten ej så skarp som de andra. Vi hafva således med säkerhet **Ŧ**+.» En fåra lik **i**, mellan **an** i 37—39 **man** är säkert icke huggen. Vad som följer strax därefter är mycket svåräst. Dybeck och Boije ha som **u** läst ett par fåror, som utgå från nedre slinglinien, varom Boije yttrar följande: »Det finnes en huggen fåra 25 à 30 mm lång från nedre slingstrecktet — slingan omkring 60 mm. bred — samt 18 mm. längre bort åt höger ännu en 20 à 35 mm. lång, uppåt svagt konvergerande med den förra; fårorna upphöra vid en spricka, ofvanom hvilken tyckes vara er yngre mindre afflagning. Afståndet mellan fårorna alldeles för litet, för att de skulle kunna vara två runors stafvar; antagligen hava vi här ett **Ŧ**, hvilket dock är mycket smalt, ehuru äfven möjligen här funnits ett **Ŧ**. Härefter följer på vanligt avstånd **†**, säkert, ehuru ofullständigt i spetsarne genom stenens ojämhet.» Denna läsning är kanske riktig, dock något tvivelaktig. Det ser ut som om den andra av dessa fåror, ehuru grundare, ginge upp till övre slinglinjen, och som om sprickan t. v. om den första kunde vara bistav till **†**, alltså för **u**, möjligen **ai**. En djup grop t. h. om sprickan skulle tillsammans med sprickan kunna bilda ett kors något högt upp, **aur** äro fullt klara, men avståndet mellan **a** och **u** ungefär som mellan stenens av kors skilda runor, utan att kors finnes.

Inskriften är följande:

tati + iok + eftir + fapur + sin - skaka mirkit + mikla + man + ai + a urn
 5 10 15 20 25 30 35 40 45

Namnen fsv. *Tate* och *Skaghe* äro hos Lundgren-Brate *Personnamn* uppvisade ur ortnamn; **skaka** kunde ju ock hänföras till namnet *Skakki*, ursprl. öknamn, jfr Sö. 357 Åkerby. **mirk** + **kit** står för *mærki it mikla* med artikel framför adj. i svag form. 37—39 **man** kan knappast vara subst. »man», då det i så fall skulle stå för långt från sitt huvudord, den avlidnes namn, utan är väl sålunda 3 sg. pres. ind. *man* »skall», som ock förekommer B. 590, L. 697, eljest *mun*; 40—41 **ai** är adv. fsv. *ē* »alltid» och **a urn** troligen ett adverbial, som på isl. skulle heta *á heyrn* och innebära, att minnesmärkets huggning alltid skulle omnämnas. Till isl. *heyrn* passar **Ŧ** i **urn**, jfr. got. *hauseins*, som ock liksom isl. *heyrn* betyder »det som höres». Prep. *á* be-tecknar ofta förhållandet, vari något är eller kommit, t. ex. *á lifi*, *á vald*, och *á heyrn* är således »i tillståndet att man hör talas därom».

Översättning: Tate högg efter sin fader Skage (l. Skakke) det stora minnesmärket, det skall alltid höras talas därom.

Jfr Egeby, Spånga sn, Uppl. (B. 153, 146, L. 378): **munu + igi + mirki + miari + uirpa**

Ett värspår utgör slutet:

*mærki't mikla,
man ē ā (h)ōrn.*

42. Gillberga, Västerljungs sn, Hölebo hd.

Pl. 27. Pl. 10: B. 782.

Litteratur: B 782; L. 858; Ransakn. 1667—84; Dybeck, Reseber. 1871; S. Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, 149.

I Ransakn. säges om runstenen följande: »Vthi Gilbärghe-by hooss en skattebonde l:d Anders Anderson i Södergården finns en stoor sten uthi muren inlagder, uppå hwilken finnas Rune bokstäfver, är ock så gammal at ingen mins eller weet när han är tijt lagder.» Boije meddelar om stenen följande: »Sedan det hus, i hvars spismur stenen suttit, blifvit rifvet, restes stenen (jfr Dybecks reseberättelse för 1871); men den har sedermera blifvit kullstörtad. Stenen är efter Peringschölds tid, före 1871, ytterligare skadad, så att öfversta runan till venster nu är \mathfrak{R} — stafvens spetsar och kännestreckets öfre del borta — och till höger \mathfrak{N} -stafvens nedre ända och större delen af kännestreckets kvar. — Mellan \mathfrak{T} och \mathfrak{H} på högra sidan finnes :, ej i Bautil, ej anmärkt af Dybeck, Bautils $\mathfrak{H}\mathfrak{T}\mathfrak{T}$ är, såsom Dybeck påpekat, $\mathfrak{H}\mathfrak{T}\mathfrak{T}$ * med korsformadt skiljetecken mellan inskriftens slut och början.»

Runstensstycket ligger på södra sidan av en mindre väg, som strax söder om Gillberga leder till Erikslund från landsvägen mellan Västerljungs kyrka och prästgård, på ett ställe, där körsbärsbuskar tyda på, att en väg fordom funnits. Det är den västligaste av gårdarna utefter denna väg, ty mellan runstenen och landsvägen tyckes också en gård hava funnits.

Ämnet är gråsten, höjden 1,16 m, bredden vid foten 32 cm, upptill 48 cm, slingans bredd 7—8 cm.

Uti 1—8 **sigualti** har 3 **g** en liten men tydlig prick, övriga rättelser av B, 782 äro anmärkta av Dybeck och Boije.

Inskriften med [] om det i B 782, som nu saknas, är följande:

sigualti : r[⁵aisti - - kil · br¹⁵]utia : sin²⁵

Översättning: Sigvalde reste (denna sten efter) Torkel (?) sin rättare.

43. Skällberga, Västerljungs sn, Hölebo hd.

Pl. 28 (D 8vo 13).

Litteratur: D 8vo 13; S. Boije, Sv. fornm.för. tidskr. V, s. 148.

Om runstens läge upplyses i D 8vo 13 följande: »Två stycken af en för lång tid sedan sönderslagen Runsten ligga nästan midt på den uti Skällberga hage belägna märkliga fornlemningsplats, som

korteligen beskrives i *Svenska Fornsäker*, 2:a häftet, sid. 8. Denna hage är föga aflägsen från en dylik å Björkö egor, i hvilken finnes den under N:r 3 (Sö. 41) beskrifne Runstenen. — Styckena ligga å en jämnare plats i hagen, omgifna af lägre kullar, och länge måste de här legat, efter ristningen är mycket angripen af jordsyra. Oaktadt flitigt sökande, har det felande icke kunnat återfinnas. De två kvarvarande hafva törhända hört tillsammans.»

S. Boije har lämnat följande noggranna beskrivning av ristningen: »Dybecks afteckning är mindre tillfredsställande och sämre än pastor Ljungs i Upsala universitets- biblioteks handskr. saml. S. 115. Styckena, nu 3, sedan det ena blifvit ytterligare sönderslaget, höra säkert samman (Dybeck »törhända»).

Inskriften: Yttre raden: 1:sta nu sönderslagna stycket: $\text{ÞI} \text{†} \text{†} :^1) \text{†} \text{†} \text{†} |^3)$. 2:a stycket, $\text{N}^4) \text{†}^5) : \text{†} \text{†} \text{†}^6) \text{N}^7) \text{R}^8) (?)$
Inre raden; 2:a stycket + $^9) \text{†} \text{†} \text{†}^10) \text{†} \text{†} |^11) \text{†} \text{†}^12)$ 1:a stycket $\text{†} \text{†} \text{†} +^13)$

1) = Ljung; Dybeck ×. — 2) Oskadadt hos Ljung; båda kännestreckens spetsar skadade hos Dybeck, på stenen blott det nedre skadadt och dessutom kännestrecken utgående lägre på stafven än hos Dybeck. — 3) Ljung har en nästan oskadad staf och intet vidare på detta stycke; Dybeck har lemningar af † och ytterligare en staf. På stenen finnes en staf af ungefär half längd utan spår af kännestreck och intet mer. Man skulle kunna tänka, att stenen blifvit efter Dybecks tid ytterligare skadad i kanten; men Ljungs innehåll stämmer med det nuvarande, om ock ej teckningen är fullt noggrann med afseende på måtten. Hela 2:dra styckets yttre rad är alldeles på tok hos Dybeck. — 4) Fullt tydligt, endast något af stafvens öfre del fattas. Derefter afflagning; i botten deraf är ingen runa märkbar; möjligen nedtill ett stycke af en staf. — 5) = Ljung; delvis skadadt af flaga, lutande. — 6) Öfre delen träffar en ojemn spricka, men är säker; = Ljung. — 7) Kännestreckets öfre del borta på grund af brottet; säker; = Ljung. — 8) Nedre tredjedelen af en staf (= Ljung) till brottkant och möjligen, der brottet träffar slingans inre streck, i sjelfva kanten en ungefär 10 mm lång huggen fåra; väl lemningar av R . — 9) Ej hos Ljung; orätt stäldt hos Dybeck. — 10) Säkert = Ljung; omhoppadt af Dybeck(?). — 11) Hel staf; ej såsom hos Dybeck. Derefter har Ljung :, Dybeck ×, intetdera finnes; följande runa står strax bredvid I . — 12) Ungefär en half staf, = Ljung, ej hos Dybeck. — 13) Ej hos Ljung; af Dybeck orätt stäldt. — Det på stenen fristående Y är ej af Dybeck rätt placeradt, liksom ej heller de korsartade strecken rätt tecknade.»

Självt kunde jag vid ett par besök ej återfinna stenen. Den av Boije funna läsningen har troligen varit följande:

Yttre raden: - **pina : aft** — **ua : fapur** - Inre raden: - + **hialbi at ans + R**

Av vilket mansnamn ack. sg. -**ua** är återstod, kan ej sägas, jag förmodar *Salvi*.

Översättning: (N. N. reste sten) denna efter Salva, fader (sin, Gud) hjälpe hans ande!

44. Bergshammars kyrka, Jönåkers hd.

Pl. 14: B. 1147.

Litteratur: B. 1147; L. 889; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld, Mon. X 28).

I *Ransakn.* 1667—84 uppgives: »Widh Bärghammars öster Kyrkoport ligger ett Stycke af en Steen med Runske bookstäfwer på skrifwit».

Enligt måtten i B. 1147 har runstensbiten varit 73 cm lång, 52 cm. bred och slingan 10 cm bred. Ämnet har säkerligen varit gråsten.

Av inskriften, som tyckes hava börjat i stenens topp till höger, voro början och slutet bevarade, nämligen:

5—232678. Södermanlands runinskrifter.

stinburk : kiar — : at : uibiurn sun. Utefter övre korsarmen t. h.: sin
 5 10 15 20 25

Av 21 n finnes blott vänstra bistaven. Första namnet är ett kvinnonamn, jfr Sö. 128 Lid, 157 Ärsta.
 Översättning: Stenborg gjorde... efter Vibjörn, sin son.

45. St. Släbro, Nikolai sn, Jönåkers hd.

Pl. 28.

Litteratur: Ransakn. 1667—1684.

Uppgiften om runstenen i *Ransakn.* lyder sålunda: »I stoorä Släbro hage finnes 1 medh Klare bookstäfwer, är älliest söndersprucken i twenne halfwor, och är temmeligen stoor». Fyra stycken av stenen lågo till 1880 å en berggudde ute i ån under vattnet i St. Släbro hage väster om gården. År 1880 fördes runstenen till Bagartorps folkskola och restes på en kulle å skolgården. Inga säkra gravhögar upptäcktes i den hage, där runstenen fanns.

Ämnet är grå gnejs. Höjden är 1,38 m, bredden över korsets kärna 1,50 m, slingans bredd 10—14 cm. Stenen är söndersprucken i tre stycken.

Nedersta styckets runor 1—3: **kai** ansluta sig omedelbart till 4—9 **rfastr** på övre vänstra stycket varigenom bildas namnet Gerfast; i 6 **a** är staven tydlig genom flinta, av 7 **s** finnes blott övre staven och mellanstreckets utgångspunkt, det övriga av runan är förstört genom en djup grop. Det andra namnet 10—17 är **aistfari**; en fåra från toppen av 11 **i** till foten av 13 **t** är icke huggen; 12 **s** är ^rvändruna. I 18—23 **raispu** saknas nedre staven av **p**. Kolon efter **stain** : **pansi** : **eftir** : äro föga utpräglade. Efter 39—44 **frayst**- som uppenbarligen är återstod av namnet *Frösten*, av vars **t** blott vänstra bistavens spets och större delen av staven finnes, är slingan bortslagen. I fortsättningen efter stenens fotsida finnes blott 45, ändan av en stav 2,5 cm nedifrån, som alltså tillhört ett släktskapsord antagligen **fapur**, och därefter följer på vänstra nedre stycket 46—48 **sin**, på vars **s** övre staven är utdragen till nedre linjen.

Återstoden av inskriften står på stenens yta innanför slingan. Av innehållet att döma torde inskriften längs högra slingan följa omedelbart efter den i huvudslingan och den längs vänstra slingan avsluta hela inskriften med en uppgift om ristaren.

Inskriften till höger är nämligen **auk at ruakn : brupur si : n**, som synnerligen väl ansluter sig till den föregående uppgiften om en avliden släkting. Namnet 54—58 **ruakn**, vars runor även Boije betecknar som säkra, är annars okänt. Jag antager därför att 54 **r** hör till prep. »efter», som alltså varit ristad **atr**, jfr **etir** L. 224, 1251; **itir** L. 253, 1365, Sö. 60, **ytir** L. 310, 1003, 1010, 1020, **atir** L. 629, **utur** L. 676, **utir** L. 1235, **yti** Sö. 191 Brunnsberg, Sö. 330 Ärja, L. 1178, **itr**, Ög. 234, 235 Ö. Stenby, **atr** Flistad, Bugge, Ark. f. nord. fil. XVIII, s. 8, **etr** T. 113, **iutir** Ljungby, Brate 1904. Namnet har då varit 55—58 **uakn** *Vagn*, som särskilt är vanligt i Danmark, sällsynt i fvn. och i fsv. blott spåras i ett ortsnamn. I 65—67 **si : n** har 67 **n** blivit avglömt och efteråt tillsatt under raden.

Innanför vänstra slingan finnes på nedersta stycket av stenen 68 **b**, vars bistavar tillsammans se ut som en säkert ristad bistav till **p**, delad i två hälfter av en naturlig fåra, och 2 cm t. h. därom toppen till en stav, 69 som förmodligen varit **r**. På övre vänstra stycket finnes en fåra, som även antages ristad av Boije och troligen varit bistaven till 70 **u**, 4 cm ovan vänstra övre styckets kant stå 71—72 **pr**, följda av ett kolon, vars nedre prick är mindre tydlig. Fortsättningen av den djupa grop, som förstört 6—7 **as** i huvudslingan, har nästan utplånat 73, som Boije med rätta antager snarare vara **u** än **r**; övre delen av runan är på ett mycket gropigt ställe, bistaven slutar 3,5 cm från slinglinjen, vartill nog ej heller staven har nått upp, som nedtill slutar 10 cm därifrån. 74 **i** anser även Boije vara säker; runan är 7 cm, väl begränsad i båda ändar. 75 **n** har en klar stav, och bistaven 4 cm, är bredare än den naturliga fåra, som fortsätter dit över toppen av 74 **i** till foten av 9 **r**. 76 **u** är klar, staven är 8 cm, bistaven utgår 4 cm uppifrån. 77—80 **rnir** : äro tydliga; 79 **i** har icke varit **a**.

Satsen innanför vänstra slingan har 68—72 **brubr** »bröder» till subjekt, 77—80 **rnir** »runor» till objekt, och predikatet måste hava varit 73—76 **uinu**, vars ändelse men icke rotvokal passar till ett starkt pret., nämligen av vb. *vinna* i bet, »utföra, åstadkomma», jfr fvn *vinna verk sin* »to do one's work». Formen torde vara felristning för **unu**.

Inskriften har alltså troligen varit följande:

: **kairf⁵astr** : **aistfari** : **raispu** : **stain** : **pansi** : **eftir** : **frayst**[ain : fa¹⁰pur :] **sin** Innanför högra
 slingan: : **auk** **atr** **uakn** : **brupur** **si** : **n** Innanför vänstra slingan: **brubr** : **uinu** **rnir**
 5 10 15 20 25 30 35 40 45
 50 55 60 65 70 75 80

Översättning: Gerfast och Estfare reste denna sten efter Frösten, sin fader, och efter Vagn, sin broder. Bröderna åstadkommo runorna.

46. Hormesta, Nykyrka sn, Jönåkers hd.

Pl. 29. Pl. 9: B. 771.

Litteratur: B. 771; L. 895; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld Mon. X, 29.

I *Ransakn.* 1667—84 säges: »Wijdh Hormesta och Nykyrkio Sochn står en Runsteen mädh skrijft vppa», medan åter Peringskiöld meddelar: »På runoresan kring Jönåkers härad A-o 1685 uppspanade jag uthi Hormesta gårde i Nykyrko socken en kullsydden Runesten, af hvilken allenast öfversta spitzens runor syntes men när jag lätt grafva efter honom befans han med sin spitziga foot hafva sijdländes på ryggen sunkit 4¹/₂ aln (2,66 m) ned under den lösa jorden.» Enligt *Indebetou, Södermanlands minnen* s. 424, Nyköping 1877, var det för 80 à 90 år sedan, alltså c. 1797, 1787, som runstenen flyttades till Skillra, prästgården i Stigtomta, vilket, enl. uppgift av prosten Almstrand 1899, företogs av några hemnavarande söner till fältprosten Strandberg, som var farfader till skalden C. V. Strandberg. Den påträffades där ånyo 1884 och flyttades några bösshäll åt öster i prästgårdens park, där den nu står öster om mangårdsbyggnaden och vägen, som leder över järnvägen ut på landsvägen.

Ämnet är gråsten, höjden 2,84 m, bredden vid foten 91 cm, toppen är spetsig. Slingans bredd är 9—11 cm.

Huvudslingans runor äro tydliga utom nedtill till höger. Inskriften börjar nedtill t. v. med namnet 1—5 **askil**, vars första runa icke är **e**. I 9—18 **knaupimanr** äro alla runorna tydliga utom 11 **a**, som möjligen kan vara **i** men sannolikt ej är det, då bistaven på h. sidan tyckes tydlig. Sammaledes finnes bistav blott t. h. på 32 **n** i 30—34 **pansi**, vars **s** är **ʀ**. I 35—36 **at** är staven av **t** alldeles utplånad. Namnet 46—50 **suirā** är fullt klart. Pricklika naturliga fördjupningar finnas i 53, 55 **u**, **r** i **uarþ**, och i 59 **u** i **taupr**, efter vilket ord blott övre pricken i kolon finnes. 63—69 **eklanti** äro svaga utom 65 **l**, pricken i 63 **e** är tydlig.

Korsfotens ristning är även ganska tydlig, det övriga korsets ornamentik och inskrift är däremot ytterst svår att urskilja; det ser ut, som om stenen där varit utsatt för inverkan av vatten. Korsfotens inskrift är 70—84 **kuml** : **kiarpu** : **patsi**; 79 är **u** med övre delen av bistaven gropig, men den nedre alldeles klar, icke **i** som i B. 761; i **patsi** är 83 **s** **ʀ**. Plur. **kiarpu** visar, att två personers namn måste följa, icke ett personnamn jämte tillnamn, vilka nu äro utplånade men i B. 771 läsas **kitil slakr**, det senare dock möjligen **stakr**, som kan motsvara fsv. *stakker* m. 1) ett slags blusliknande klädesplagg, som pådrogs över huvudet, 2) stack, »höstack», vilket ord i Norge förekommer som öknamn, se Kahle, *Ark. f. nord. fil.* XXVI, s. 180, och sedan kan hava övergått till personnamn.

Inskriften är alltså följande:

Slingan: askil : auk : knaupimanr : raistu : stain : pansi : at : brupur : sin : suira : as : uarp :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55
 tauþr · o · eklanti Korset: kuml : kiarpu : þatsi : [kitil slakr]
 60 65 70 75 80 85 90

Det eljest okända namnet **knaupimanr** synes närmast böra sammanställas med dat. **gnumante** L. 1560 Bjärka Vg., varav torde kunna slutas, att senare leden är en utvecklingsform av *-mundr*, såsom i vissa fsv. personnamn, se A. Kock, *Sv. ljudhist.* II, s. 142. I **gnumante** kan *dh* antagas bortfallet framför *m* som i rsv. **hrumuþr** L. 710 för **Hrōdhmundr*, se Noreen, *Aschw. Gram.* § 244. I **knaupimanr** synes en mellanvokal hava funnits. Det förra ordet synes därför vara en sammansättning med fvn. *gnauð* f. »Støi, harm», det senare med motsvarande verb *gnauða* »foraarsage Støi, Larm». Verb efter 1. svaga konj. förekomma dock eljest icke som första led i smsg med subst: se Osthoff, *Das Verbum in der nominalcomposition*, Jena 1878, s. 26, 105, men ofta verb efter den tredje t. ex. fvn. *lendi-stoð*, »landningsplats» till *lenda*, *leysi-galdr* »lösetroll-dom» till *leysa*, och det kunde tänkas, att det vore i anslutning till sådana, som det äldre **Gnōð-mundr* ombildats till **Gnōði-mundr*. Ett dylikt namn är annars okänt, men därom påminna det alemann. *Chnodomarius*, fht. *Nuodi-mer*, som börjat med *hn-*. se Schönfeld, *Wb. d. altgerm. Personen- und Völkernamen*. Heidelberg 1911, s. 14, varav det fsv. namnet till äventyrs är en folketyologisk ombildning.

Ack. **suira** utgör en svag biform till fvn. *Sverrir*, fsv. *Swære(r)*.

Översättning: Äskil och Gnödimand reste denna sten efter sin broder Svärre, som blev död i England. Detta minnesmärke gjorde Kättil (och) Stack.

47. Vålsta, Nykyrka sn, Jönåkers hd.

● Pl. 29, 30. Pl. 9: B. 767.

Litteratur: B. 767; L. 896; J. Peringskiöld, Mon. X, 29.

Runstenen står på toppen av ett berg nordost om Vålsta omgiven av ett stenröse, som enligt Sveriges geol. undersökn. bl. Tärna s. 97 är 175 fot (51,95 m) i omkrets.

Ämnet är gråsten, höjden 1,43 m, bredden över de nedersta fullt bibehållna runorna 4 A och B 67 cm, tjockleken 24 cm, slingans bredd 10—11 cm.

Framsidan saknar kors, men i stället finnes ett konstfullt sådant på baksidan.

Av 63—68 **ryr:iks** kan slutas, att det första namnet varit 1—6 (ry)*rikr*, men 1—2 (ry) äro alldeles bortslagna, av 3—4 *ri* finnes blott nedersta delen, av 5 *k* halva staven och högra sidan av bistaven. I **þat:si** finnes möjligen kolon, **s** är **r**. Efter 50 **þ o** finnes blott övre punkten av kolon. Av 51 saknas toppen men runan är klart **k** och 52 har mera troligt varit **u** än **r**.

På stenens mittyta står nedifrån uppåt en inskrift av kvistrunor, is-runor och vanliga runor. Lönnrunorna skola här tecknas med ättens nummer, som står till vänster, som täljare, runans till höger som nämnare.

Kvistrunorna äro delvis svårlästa, och jag bestämmer mig för den läsning, som ger mening. 53 är $\frac{3}{5}$ **r**, kunde ock vara $\frac{2}{5}$ **s**, 54 är $\frac{2}{4}$ **a**, kunde ock vara $\frac{1}{4}$ **l**, 55 är klart $\frac{3}{2}$ **u**, och 56 klart $\frac{1}{5}$ **r**, alltså ordet **raur** fsv. *rör* »stenrör, röse», jfr **hraur**, Sö. 176 Kärnbo, följt av kolon.

Isrunorna äro 57 $\frac{3}{1}$ **f**, 58 $\frac{2}{3}$ **i**, kunde ock vara $\frac{2}{4}$ **a**, 59 är $\frac{3}{5}$ **r** och 60 $\frac{1}{1}$ **t**, vilket ord **firt**: jag uppfattar som pret. part. av *fōra* »föra», här: »hopföra».

Därpå följer med vanliga runor: **:at:ryr:iks:sun** »efter Röriks son». Mittytans inskrift betyder alltså: »Röset hopfört efter Röriks son».

Oklar är nu blott tydningen av huvudslingans slut: **o·ku**, som betecknar den plats, där den avlidne är begravnen. Möjligen kan någon runa vara bortslagen i ordet, men det behöver icke vara så. Då satsen överens-

stämmer med Öl. 36 Bjärby: +han+iar+krafin:i+kirikiu+, antager jag, att **ku** är förkortning av **kirkiu**, och att således ingen runa mera följt. Jfr förkortningen **uarþ: tuþr: o: ku** DR. 88 Sønder Kirkeby, som dock måste hava annan betydelse, enl. Kålund Ark. f. nord. fil. 37, s. 172, »på (den grekiska ön) Kos».

Inskriften är alltså följande:

Slingan: [ry]⁵_{rik}¹⁰_R : ¹⁵_{kiarþi} : ²⁰_{kuml} : ²⁵_{þat} : ³⁰_{si} : ³⁵_{eftir} : ⁴⁰_{osmunt} : ⁴⁵_{sun} : ⁵⁰_{sin} + han : is : krafin : o · ku

Mittytan: ^{3/5}_r, ^{2/4}_a, ^{3/2}_u, ^{1/5}_R : ^{3/1}_f, ^{2/3}_i, ^{3/5}_r, ^{1/1}_t : ⁶⁰_{at} : ⁶⁵_{ryr} : ⁷⁰_{iks} : sun

Översättning: Rörrik gjorde detta minnesmärke efter Asmund, sin son. Han är begravnen i kyrkan. Riset hopfört efter Rörriks son.

Slutet är troligen avsett till ett verspar:

rör fört
at Rörriks sun.

48. Stigtomta kyrka, Jönåkers hd.

Pl. 30.

Litteratur: B. 770; L. 890; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld, Mon. X: 30; Fors, Coll. Mon. Sud. 1731, s. 81.

J. Peringskiöld, *Mon. X: 30* säger: »denna stenen sitter uti Stegtompta kyrka uti vapenhuset inmurad», vilket Fors närmare bestämmer med uppgiften: »På högra sidan vid inre kyrkiodörren sitter denna runsten.» Runstenen sitter nu inmurad i kyrkans södra yttervägg, och där upptäcktes den överrappad enl. brev till R. Dybeck från H. Aminson 23 maj 1863.

Ämnet är gråsten, längden, den forna höjden, 1,07 m, bredden vid foten över slingknuten 57 cm, i toppen tangerande nedre slingan 32 cm, slingans bredd 7—9 cm.

Uti 1—8 **uiglaikr** är pricken i 2 **g** fullt tydlig, så ock på 21 **e** i 20—24 **helki**. Av 28 **h** i 28—35 **hulfastr** finnes blott 3 cm av staven nedifrån, 33 **s** har övre staven förlängd till nedre linjen.

Inskriften är följande:

* ⁵_{uiglaikr} * ¹⁰_{auk} * ¹⁵_{kiuli} * ²⁰_{auk} * ²⁵_{helki} * ³⁰_{auk} * ³⁵_{hulfastr} * ⁴⁰_{þeir} * ⁴⁵_{raistu} * ⁵⁰_{stain} ⁵⁵_{eftir} * ⁶⁰_{þorbiarn}

Möjligt är, att **kiuli** motsvarar ett fsv. *Kiuli*, troligt fsv. *Gylli*, kortnamn till *Gudhleif*, -lek o. d., jfr **kiuli** L. 766, samma ristare som **kuli** L. 241.

Översättning: Viglek och Gylle och Helge och Holfast, de reste stenen efter Torbjörn.

49. Ene, Stigtomta sn, Jönåkers hd.

Pl. 31. Pl. 9: B. 769.

Litteratur: B. 769; L. 891; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld, Mon. X: 30.

Runstensens plats angives i B. 769 vara »I Ene Gärde», nu är den rest i Ene trädgård söder om manbyggnaden.

54. Bjudby, Blacksta sn, Oppunda hd.

Pl. 32.

Litteratur: D 8vo 40; Runverser s. 319; A. Hallman, Blacksta och Wassbro socknar 1748 och 1759, utg. av S. Wallin, Sthm 1719, s. 35.

Om runstenens läge och historia meddelas i D 8vo 40 följande: »På förstnämnde bys (Bjudby) ägor är, nästan midt i sänknigen, som här är upptagen till åker (förr Bjudby Hemhage kallad), en aflång höjd, hvarå, enligt gamla efterättelser, ortens forna tingsställe varit. En väg läser för icke länge sedan sträckt sig från Bjudby backe över dalen tätt förbi tingshöjden till allmänna vägen i Hoby hage. Pastor Nicolaus Marchelius beskriver 1668 platsen sålunda: »Vijdh Biudby i Blackstadh Sockn uthmed allmenne vägen och vägskilnaden finnes och två sådana griffter (Skeppssättningar), hvardera af 14 famnar, vijdh dess eena ändhe liggia steenar tio eller tolf, uth medh een stoor Sandhögh, dher ett *Doomsäthe* eller *Tinghställe* fordom varit hafver; dher östan före ligger en slät steen, dess bredd är två alnar (1,19 m) och dess längd 6 alnar (3,56 m), antingen han så lagd ähr eller uprest och sedan kullfallen, veet man inthet», samt sednare (1683): »Vijdh Biudby i Blacksta Sockn stå tolf stycken Steenar, dher som de läre hållit Ting.» Lars Hallmann (Blacksta och Wadsbro socknar, beskrifna af Lars Hallman 1748. Hskr, förvarad i Blacksta kyrka. Tu Band 4:o) yttrar att den ena af socknarnes tingplatser »är straxt bredvid den jättegripen, som vi nyss nämnde i Bjudby hage och kallas tingshögen; en vacker hög, så jämn och slät, som vore han svarfvad, fast man nu i sednare tider hafver till landsvägens örande å ena sidan gjort häruti ett farligt ingrepp», och i ett tillägg af 1753, att »Bjudbyhögen måste årligen bidraga till landsvägens förbättring» samt att deri vid grushemtning funnits vanliga hedna graflemningar. — En ansenlig grusgrop intager nu hela tingshögens plats, och af jättegripen återstår bara tre alnar (1,78 m) af ena ändan. Den liggande stenen, hvilken Marchelius omtalar, är nog en af de två här varande Runstenar, sannolikt denne. — Han var till nästlidne sommar (1854) liggande med nedvänd inskrift nära höjdens östra sluttning, till en del i ett större afloppsdikey, och är af hård, något ljus granit. Framsidan flat, föga ojämn; frånsidan mera skroflig.»

Runstenen står rest på en backe inuti det gårde, som ligger väster om Bjudby i vinkeln mellan vägen till Bjudby och vägen till Bettna. Höjden är 2,95 m, bredden vid foten 1,06 m, i toppen 79 cm, slingans bredd 12 cm.

I 1—8 **purstain** når 8 † varken upptill eller nedtill slinglinjen. Pricken på 13 **y** i **aystain** saknas i D 8vo 40 men måste antagas huggen, däremot finnes i 58 **k** i **purkil** en pricklik fördjupning, som väl icke kan vara det. I **byrupr** har 62 **y** en omiskännlig prick, 64 **u** däremot ingen prick. Efter **byrupr** korsas slingan av ett par ornamentlika fåror, mellan vilka ett par djupa fåror finnas, som sannolikt äro det kolon, som man där efter väntar. 121 **l** i **stainkil** fattas av Dybeck oriktigt som **r**. En fåra fortsätter bistaven av 121 **l** och liknar en oregelbunden bistav till **R** men under skynket varsnas bestämt gränsen av bistaven till **l**, varifrån fåran utgår och slutar i nedre pricken till det följande kolon, vars övre prick sitter högre än runorna, jfr kolon efter 98—100 **man**.

Inskriften är följande:

Slingan: **purstain : auk : aystain : auk : natfari : raistu : stain : at : finuip : auk : ulif : purkil · byrupr :**
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
 Utom slingan: **sin :** Korsets stam: **uaru · alir · uikiks · sunir** Innanför toppslingan: **latburnir ·**
 70 75 80 85 90 95
man : litu · rita · stain Högra kantsidan nedifrån: **stainkil : rist : runar**
 100 105 110 115 120 125 130

4, 14, 67 **s** hava formen **h**, 32, 35, 83, 84, 109, 124 formen **r**. S. Bugge, *Runverser* s. 320 anmärker till denna inskrift: »**burupr sin**. I Islandsk findes den uböiede Gen. *sín* for Poss. *sínn*, *sinn* kun i sene Digte. Jfr **suní sin** D. I. 32. — **latburnir landbornir** betegner efter min Formodning 'ved sin Födsel berettigede til Jordeiendom', væsentlig ds. s. oldn. *óðalbornir*. Skriften kunde tillade at forstaa det som *lændbornir*, oldn.

lændbornir (født af Lendermands Slægt), men dertil er der neppe tilstrækkelig Grund.» Den af S. Bugge tillbakavisade betydelsen upptages däremot av Alex. Bugge, *Vesterl. Indflyd. paa Nordboerne i Vikingetid* s. 135 (Chra Vidensk. Selsk. Forh. 1904, nr 1), som åberopar förekomsten i VGL. I av *lænder maþer* »som innehar lán» som motsats till bonde, och denna betydelse synes sannolikare som grund till den bördsstolthet, som inskriften uttalar.

Översättning: Torsten och Östen och Natffare reste stenen efter Finnvid och Olev, Torkel, sina bröder. De voro alla Vikings söner av länsadelsbörd, läto resa stenen. Stenkil ristade runorna.

Inskriftens slut utgör en halvstrof i fornyrdeslag:

*Vāru allir
Vikings synir,
lændbornir mæn,
læto rættā stēn.*

55. Bjudby, Blacksta sn, Oppunda hd.

Pl. 33.

Litteratur: D 8vo 41; Runverser s. 320.

Om runstenens historia meddelas i D 8vo 41, Sthlm 1855 följande: »Denna Runsten skall förr varit omkring femtio alnar (29,63 m) från nyss beskrifne (Sö. 54), men ligger nu i vestra slutningen af en löfvig backe i samma gärde, fast närmare Bjudby. För mer än fyrtio år sedan, då stenen ännu låg å sitt förra ställe och med nedvänd inskrift, företog sig dåvarande jordegaren E. L., som hoppades att under honom finna skatter, att å stenen tända en väldig stockeld, hvarigenom han sprängdes i tolf stycken, hvilka omvändes och spriddes. Trettio år därefter upptogs av nuvarande egaren, Häradsdomaren Erik Andersson, platsen deromkring till åker, och han lät då föra de spridda styckena, med undantag af två ristade och ett oristadt, hvilka än saknas, till ofvannämnde backe, samt, så godt ske kunde, sammanfoga dem. En vacker handling! — Stenen är af fast granit. En icke obetydlig rygg sträcker sig efter midten af hans framsida uppifrån och ned. Ristningen är djup och å alla oskadade ställen tydlig.»

Vid mitt besök 1898 bestod runstenen av 10 bitar, sammanlagda till ett helt, vari allt var bevarat, som finns tecknat i D 8vo 41. Stenens längd var 2,95 m, bredden nedtill, där fulla bredden är i behåll 1,28 m, bredden upptill tangerande nedre slinglinjen 88 cm. Slingans bredd 10 cm.

År 1899 upplades runstenen på bekostnad av Södermanlands fornminnesförening i halvlutande ställning på en stenbädd och hopfästes med järndubbar och naglar.

Efter 1—8 **porstain** har ordet »lät» följt men av 9—10 **li** finnes blott ett stycke nedifrån, långt nog att visa, det 10 **i** saknat prick, **t** är alldeles borta. Efter 128—131 **pair** har förmodligen följt **ristu**, och foten av en stav, som är bevarad framför 133—136 **stan** hör kanske till bistaven av **u**.

Inskriften är följande:

Slingan: **porstain li** — **sa : stain : þena : — sik : sialfan : auk : sun : sin : hefni : uar til :**
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50
enklans : ukr : trenkr : farin : uarþ : þa · haima : at : harmi taupr Korsets stam nedifrån: **kup**
 55 60 65 70 75 80 85 90 95
hialbi : sialu : þaima Innanför vänstra slingan nedifrån: **bruni : auk : sloþi : pair — u stan þena**
 100 105 110 115 120 125 130 135 140

2, 125 **o** hava formen **þ**, 4, 22, 105, 133 **s** formen **ʀ**. På grund av avståndet mellan **þena** och **sik** måste prepositionen däremellan hava varit **aftir**, icke **at**. I 110—114 **þaima** är 113 **Y** m ett stupat **R**.

Översättning: Torsten lät resa denna sten efter sig själv och sin son Hævner. Till England var den unge kämpen faren, blev sedan hemma till sorg död. Gud hjälpe deras själ! Brune och Slode de ristade denna sten.

Namnet ack. **hefni** motsvaras av fsv. *Hæmner* men förekommer icke annars i runinskrifter, sedan den gen. **hbnis**, som av Bugge lästs på L. 1264 och har tycke därav, utav O. v. Friesen, *N. Smål. fornm.för. tidskr.* 1907, s. 17 lästs **hrhls**, vilket tolkats som *Haral(d)s*.

Denna runsten skiljer sig från de flesta runstenar, som tala om färd till England, se Inl. § 27, genom att **o**-runan betecknar o-ljud i **porstain** och **slopi** och bör därför höra till en senare tid än dessa. Antagligen har Hævner sällat sig till den skeppshär, som danska konungen Sven Estridsson efter tre års rustningar år 1069 sände till England under befäl av sin broder Asbjörn jarl för att fördriva Vilhelm Erövraren, som 1066 inlagt England. Asbjörn lät emellertid muta sig av Vilhelm och återvände hem med flottan 1070. Genom Asbjörns förräderi fick den unge Hævner föga tillfälle att utmärka sig och dog sedan hemma.

S. Grundtvig, *Hist. tidskr.* 3 række, V. 602, uppställer hela inskriften ända till **kup hialbi** i metrisk form, Bugge, *Runverser*, s. 321 anser rimligare, att den versifierade delen endast utgöres av halvstrofen:

*Var til Ænglan(d)s
ungr drængr farin,
vardh þā hēma
at harmi dōdhr.*

Bugges uppfattning är troligen riktig, emedan halvstrofens verser äro metriskt bättre byggda än det föregående och i Sö. 54 Bjudby början är prosa, omdömet om personerna vers. Som rytmisk prosa kan dock kanske (**aftir**) **sik : sialfan : auk : sun : sin : hefni** på grund av allitterationen och ställningen av appositionen **sun : sin** framför **hefni** uppfattas.

56. Fyrby, Blacksta sn, Oppunda hd.

Pl. 33.

Litteratur: D 8vo 55; Runverser s. 323.

Runristningen finns å en åt vägen vänd sida av ett jordfast gråstensblock omedelbart invid södra sidan av landsvägen nordost om Fyrby. Den del av stenen, varpå ristningen befinner sig, är i höjd 2,25 m, ristningens bredd nedtill är 82 cm, upptill över mellan-slingans topp 47 cm, slingans bredd 9 cm.

Om omgivningen yttrar Dybeck: »Norr om byn är marken äfven jämn och någon högst betydlig stensättning synes varit i bytägten närmast vägen. Flera grafkullar och stenkretsar äro ännu nära derintill i skogen på andra (norra) sidan om vägen.»

Inskriften börjar med 1—3 **iak**, vars **i** ej anses ristat i D 8vo 55 men ej är svagare än övriga runstavar. De fåror som korsa staven likt bistavar till **‡**, äro däremot icke huggna. Den följande punkten är tydlig. I 4—7 **uait** tecknas **6 i** uti D 8vo 55 som **Λ**, har visserligen en fåra lik bistaven till **‡** men icke huggen, då den sträcker sig för långt t. v. Övre pricken i kolon efter **uait** står långt åt höger, efter 31—34 **menr** åter åt v. 35—41 läser Dybeck **kynasta** och säger 35 vara rättad från **Ń** till **Ƴ**, man skulle väl snarare vilja säga från **Ŕ**, i det mellanstreckket blivit förlängt till bistav av **Ƴ**, som ock Stephens *ONRM* II, 751 anmärker; förmodligen har ristaren av misstag först upprepat det föregående **Ŕ**. Ristningen **rynasta** skulle höra till adj.

Efter 8 **i** uti **ika** tyckes en punkt först felaktigt ha blivit huggen, avståndet mellan 8 **i** och 9 **k** är ju tämligen stort. Även i 30—35 **mupkur** tyckes på 33 **Y** en bågformig linje utgå från bistavens mitt till nedre slinglinjen; måhända en för tidig ristning av bistaven i 34 **N**, varav toppen nu saknas; av 35 **R** finns blott 2 cm av v. bistaven och 1 cm av stavens fot, men plats för h. bistaven. På de följande 6 cm är slingan bortslagen strax ovan nedre slinglinjen och ingen runa synes gå uppåt ifrån denna. På sin höjd kunde blott en finnas framför den 1,5 cm långa bit av en stav 36, som därefter finnes, om vars beskaffenhet intet kan sägas. Därpå följer 37 **p** fullt säkert, ehuru toppen fattas, 38 **u** har inuti en fördjupning, som kan vara en prick men sannolikt icke är det I 40—44 **karua** finnas blott små stycken i behåll av **ru** men deras lutning är sådan, att runorna äro alldeles säkra. Runorna i början på nedre stycket efter 45—59 **stain** äro nästan utplånade. 50—52 **uap** tyckes dock rätt tydliga och därpå blott två stavar 53—54 spåras; mer än fem runor kunna ej fått rum, om skiljetecken funnits framför 55—58 **itir**, som med orätt läses **-btir** i D 8vo 57. I 64—68 **fapur** äro **fa** nästan utplånade, **p** svagt. I 75—76 **at** läses i D 8vo 57 **Λ** för 75 **a**, som är **a** men med högra bistaven riktad snett nedåt. I 84—88 **brupr** är **p** mycket svagt. I 92—94 **han** synes knappt någon bistav på 93 **a**. Uti 95—97 **uar** finns av **R** blott mitten av en stav, vars bistavar sannolikt funnits nedanför, och därefter följer kolon, ej avbildat.

Inskriften är följande:

Slingan: **aupa** : **auk** : **ika** · **auk** · **erintis** · **pripi** · **hafa** · **mupkur** **iþ** **um** · **karua** · **stain** **uapii** **itir** ·
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55
suain · **fapur** · **sin** Innanför slingan nedifrån: **auk** : **at** **kupfast** **brupr** · **sin** · **han** **uar** : **sun** : **aupur**
 60 65 70 75 80 85 90 95 100 105

Nom. sg. f. **pripi** förekommer i flera fsv. urkunder, se Noreen, *Aschw. Gram.* § 491. Mot **mupkur** invänder Bugge, *Runverser* s. 329 följande: »Naar i Oldnorsk collective Betegnelse for Slægtninger (*fedgar, fedgin, mōdgur, mōdgin, systkin*) henviser til Personer, som er nævnte i det foregaaende, staa de i Regeln ikke alene, men forbundne med *peir, pær, pau*. At det samme ogsaa har gjældt i Oldsvensk og Olddansk, tør sluttas af *pau sustkun* L. 816; *paun mupkini* L. 1587; *paun mipkin* D. II, 105; *pau mup[r]kin* Skivum-Stenen i Jylland, og lignende Steder.» I de anförda fallen stå släktskapskollektiven emellertid i omedelbar förbindelse med personnamnen, här däremot skilt från dem. Då något particip ej följer efter **hafa**, måste **iþ** vara dess objekt och subst. fsv. *idh* f. »gärning», som ofta är objekt till *hava*, fvn. *ið* f. Bestämning till **iþ** är åter prep. **um** och det, som styres därav, som är **karua**, vilket svårigen kan uppfattas annorlunda än som inf. »göra». Visserligen brukar inf., som styres av prep., föregås av **at**, men i poesi kan inf. brukas utan **at** i detta fall, se Nygaard, *Norrøn syntax* § 224, sannolikt ock i en inskrift med den otympliga stilisering, som förevarande. Objekt till **karua** är åter den följande smsg. med *sten-*, som läses **stainuapii**, vars sista runor sålunda böra hava betecknat *-ir, -ar* eller *-ur*, ändelsen i ack. pl. fem. Då ett ord *vadh* f., som väl blott kunde motsvara fvn. *váð* f., »Väv, Stykke Tøi; Dragnet, Vad; pl. Klæder», här icke gärna kunde vara brukat i figurlig bemärkelse, så att minnesmärket med denna smsg betecknades så, antager jag, att **uapii** är fel för **uarpur** till fvn. *varða* »stenhop till märke», sv. *vård*. Jfr dial. *risvål* »hög av ris, som minnesvård över märklig tilldragelse».

Översättning: Öda och Inga och Ärindis, den tredje, hava id om att göra stenvårdar (minnesvården) efter Sven, sin fader, och efter Gudfast, sin broder. Han var son till Öda.

Inskriften är oklart avfattad, i det de båda **sin** blott hänföra sig till Inga och Ärindis, men Ödas släktskap med de avlidne framgår först av sista satsen: Han var son till Öda, och en slutsats därifrån, att hon således varit hustru till Sven.

Versparet: *Ödha ok Inga*

ok Ærindis þridhi kan anses hava vanlig metrisk form.

61. Ösby, Husby-Oppunda sn, Oppunda hd.

Pl. 36. Pl. 14: B. 1126.

Litteratur: B. 1126; L. 897; J. Peringskiöld, Mon. Sud. X: 36; Runverser s. 185.

Runstenen står i en backe norr om Ösby invid en ägoväg från utfartsvägen åt Nyköping till landsvägen.

Ämnet är gråsten, höjden 1,34 m, bredden vid foten 51 cm, mittöver ormens huvud 67 cm, upptill tangerande nedre slingan 56 cm, slingans bredd 10 cm.

Ristningen är väl bibehållen. Ordet 25—29 är rätt läst i B. 1126; av staven till 26 finnes blott en 4 cm lång del uppifrån, varefter staven avbrytes genom en avsats, som gör att den följande slingan ligger 2 cm lägre än förut. Till denna stav finnes ingen bistav men möjligen är avsatsen själv avsedd att utgöra en sådan. Att 26 varit **f** är ju icke omöjligt, då skulle nedre bistaven hava funnits i nedre ändan av den bevarade staven och den övre högre upp men något tecken till bistav finns icke, och dock måste runan antagas hava varit **f**.

Inskriften är följande:

Slingan: **þorstain : lit · þina : rita : stain : e[*f*]ila : stetr : eftir : þorbiarn : salui ·** Innanför slingan:
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50
auk : simiþr : at · sen borþur.
 55 60 65 70

Hela inskriften är i metrisk form, varom Bugge, *Runverser* yttrar följande:

»Jeg udfylder Ordet *e[*f*]ila* og ordner hele den versificerede Indskrift saaledes:

<i>þorstæinn lét</i>	3-stav. V.
<i>þenna rétta</i>	AI
<i>stæin, éfila</i>	D4
<i>stendr eftir þorbiærn</i>	A2b, 2s
<i>Salvi auk Smiðr</i>	E 2
<i>at sinn broður</i>	CI

Torstein lod reise denne Sten, som evig staar til Minde om Thorbjörn, Salve og Smed efter sin broder.»

efila »evindelig» jfr oldn. *æfiliga*, endnu i Norge *ævelege*, se Aasen.

Sætningen *éfila stendr eftir þorbiærn* »den staar evindelig» er her skudt imellem uden at være indledet ved noget forbindende Ord, medens vi her bruge en Relativ-sætning. Jfr f. Ex. *Völuspá* sidste Strophe: *flýgr völl yfir*, — *iftir* i Verset sandsynlig udtalt enstavelses. — Den indskudte Vokal i **simiþr** og **borþur** danner, som Metret visar, ikke en egen Stavelse. Paa samme Maade findes i et olditalisk Digt indskudte Vokaler skrevne, uagtet de metrisk ikke regnes med; se S. Bugge, *Altitalische Studien* (Chra 1878) s. 79, 81, Navnet *Smiðr*, der tillige er islandsk, norsk og dansk, forekommer i Sverige foruden L. 1307 (Öl. 28 Gårdby) ogsaa paa en sten i Østergylland (Wiede Nr 89, Ög. 109 Frössle).

Ordet *æfila* »evigt» förekommer annars icke uti runinskrifter, däremot *hævila* **hfila** Sö. 205 Ö. Selö och B. 632, L. 729 D. I, 96 Ulunda Uppl. (**fur hfila** »for manhaftigt), och jag antager, att ock **efila** här är samma adv., som bestämmer »står» och alltså betyder »stätligt».

Bugges versdelning med allitterationen **sten : stendr** torde vara att föredraga framför verser med allitteration: (*h*)*æfila : æftir*, som ock synas möjliga.

Översättning: Torsten lät resa denna sten — ståtligt står den efter Torbjörn — Salve och Smid efter sin broder.

62. Hässlö, Lerbo sn, Oppunda hd.

Pl. 36. Pl. 9: B. 772.

Litteratur: B. 772; L. 904; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld Mon. Suderm.; Runverser s. 187; O. Hermelin Oppunda hd I, s. 114.

Om runstenens läge finnes i Ransakn. 1667—84 följande uppgift: »Denne Steen finnes uthi Öfwersten Johan von Vittinghofz gårde på Hesslöö, längden är 6 alnar (3,5 m) och bredden 2 alnar (1,19 m). Der hooss är 6 små högar och litet derifrån 30 backar, alle öfwerst på med en stenring lagde.» Runstenen står rest på en backe öster om Hässlö gård och söder om landsvägen i det gårde, som sträcker sig ned till stranden av sjön Långhalsen.

Ämnet är gråsten, höjden 2,80 cm, bredden vid foten 1 m, i toppen över slinglinjen 57 cm, slingans bredd 10 cm.

Ristningen är synnerligen tydlig, runorna smala såsom på Sö. 316 Sannerby. 5—9 äro **rasti**, icke **rasta** som i B. 772; 7 **s** har övre staven förlängd till nedre linjen, 32 **u** bistaven krökt som på R. 50 **t** och 51 **r** skiljas av två parallella linjer, som måste fattas som ornament. De flesta kolon äro vågräta streck, de efter 39 lodräta.

Inskriften är följande:

kuni : rasti stan : pansī : a ragna : sun san : kuþan : i uak : uaþ : taþr uastr

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Om inskriftens bruk av runan **a** yttrar Bugge, *Runverser* s. 188 följande: »**ustr** = *vestr*, **san** = *sinn* (der ellers skrives **sen**), **rasta** = *ræiste* eller *ræisti* give ikke tilstraekkelig Stotte for den Opfatning at **a** i **uak** kan betegne det lange *i* i *víg*. Jeg formoder, at **iuak** er *i veg*. og at *i veg varð dauðr* *vestr* »som döde paa Reise i Vest» siger omtrent det samme som *varð dauðr i vestrveg*. Herfor taler Dativ **uak** uden Endelse, thi Dat. oldn. *veg*, glsv. *vægh* er ganske almindelig. Herfor taler fremdeles Udtrykket i andre Runeindskrifter. Jfr paa en Sten paa Jäderstad (Godderstad), Upland (Steph. II, 802, III: 343): **uar taþr i austr-iihi**; L. 1351: **sa uarþ tuþr i uastr uakm i uikiku**, hvor jeg med C. Säve tolkar **uakm** som *vægum*, ikke med Stephens som *vágum*; L. 851. **þair entaþus i austruiki**» Stavningen **uar**, **ustr** påminner om **ustr**, Sö. 53 Valstad.

Översättning: Gunne reste denna sten över Ragne sin son, som blev död västerut.

Inskriftens slut äger uppenbarligen metrisk form och torde böra uppdelas:

i vægh vardh 3-stavig vers

dædhr væstr 2-stavig vers

63. Stora Malms kyrka, Oppunda hd.

Pl. 10: B. 788.

Litteratur: B. 788; L. 901; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöldh Mon. Sud.

Runstenen, som fanns i St. Malms kyrkodörr, är nu borta. Höjden var enligt måtten i B. 788 1,83 m, bredden vid foten 1 m, i toppen 1,08 m. Ämnet har säkerligen varit gråsten.

Inskriften är i B. 788 följande:

: ualr raisti : stain : iftir · mana *ii ii-* auk saikir · brupur : sin : auk · brup × sin ·
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Namnet på den första avlidne är ack. sg. **mana**, vilket namn förekommer Sö. 172 Tystberga och i Uppl. Vad som följt mellan **mana** och 29—31 **auk**, kan ej med säkerhet sägas; jag förmodar [**fapur · sin ·**], som skulle passa för både meningen och utrymmet. Då efter **saikir · brupur : sin :** ytterligare **auk · brup + sin** följer, måste den tredje broderns namn hava blivit avglömt eller utelämnat av bristande utrymme eller ock funnits tillagt utom slingan men ej varsnats, skiljetecknet × antyder kanske, att **brup** är förkortning.

Översättning: Val reste stenen efter Manne (sin fader?) och Säger, sin broder och (N. N.) sin broder.

64. Fågelö, Stora Malms sn, Oppunda hd.

Pl. 11: B. 789.

Litteratur: B. 789; L. 903; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld, Mon. Sud.

Runstenens läga angives av J. Peringskiöld vara »I Fugelö källar, halfparten på hwardera sidan om dören», vilka delar i B. 789 sammanförts till en enhet, som enligt måtten varit 2,25 m hög, bredden vid nedersta slingan 75 cm, vid översta 66 cm. Ämnet har säkert varit gråsten.

Inskriften är i B. 789 följande:

: kufi : auk : þurkisl : auk : uikilr [a]uk · inkualr : þeir : brupr : lakþu : stain · þinsa : eftr : atil :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
 fapur · sin : han uar · miþa · bestr
 70 75 80 85

Namnet **kufi** är fsv. *Guvi*, fvn. *Gufi*, enl. Lundgren, upptages icke av Lind. **inkualr** är fsv. *Ingvald*, vanligare *Ingevald*, men med assimilation av *ld* till *ll*, se A. Noreen, *Aschw. Gr.* § 291, 1, och med **r** genom inverkan av det försvunna *d*. Då synes icke *d* kunna vara bortfallet i **uikilr**, så att det vore ett namn **Vi-gældr*, utan det är troligen namnet **Vi-kæl*, **uikilr** B. 50, L. 509 Oslunda Uppl., **uekil** Ög. 142 St. Åby, men med analogiskt tillagd nom. ändelse *-R*. Ack. **atil** motsvaras av fsv. **Ætil* (*Ætlir*) i ortnamnet *Ætilstum* (*Ætlistum*). Gen. pl. **miþa** *mædha* för manna, är analogibildning till nom. pl. **mædhr* för *mæn*, som måste hava funnits i fsv., liksom i fvn. pl. *meðr* finns jämte det vanliga *menn*, se A. Noreen, *Aschw. Gr.* § 229, anm.

Översättning: Guve och Torgisl och Vikäll och Ingval(d), bröderna, lade denna sten efter Ätil, sin fader. Han var av män den bäste.

65. Djulefors, Stora Malms sn, Oppunda hd.

Pl. 37. Pl. 10: B. 787.

Litteratur: B. 787; L. 902; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld, Mon. Sud.; Bugge, ATS V, s. 79 (Rök I); Runverser s. 187.

I *Ransakn.* 1667—84 säges: »Runstenen är belägen på Diurfors gårdh på 4 andra stenar», och: »Item på Julfårsa Lagårdh ähr och een Stoor Runesteen och medh Bokstäfver på, och i B. 785 är run-
 7—232678. *Södermanlands runinskrifter.*

stenen icke avbildad som rest, vilken den dock varit enligt inskriften, utan helt synlig, enligt måtten av 2,32 m höjd, 1,05 m bredd i toppen och 50 cm vid foten. Runstenen är nu rest i sydöstra delen av parken vid Eriksberg men $\frac{1}{3}$ av stenen till vänster är borta. Höjden är 1,50 m, bredden vid foten 71 cm, i toppen 63 cm, slingans bredd 10 cm, ämnet gråsten.

Det första bevarade av inskriften är foten av 27 f i [ulai]f. Det ord, som stått i den stora avflagningen efter 28—30 **sin** är nu alldeles borta, i B. 787 finnas dess första och sista runa **a-k**. Mellan **arpi** och **barpi** synes kolon hava funnits, då den övre prickens är tydlig; den nedre saknas eller är mycket liten. Ut i 57—64 **lakbarpi** har möjligen 59 **k** prick, vilket dock är osäkert, då på stenen många pricklika gropar finnas; 64 **i** är icke **a** †, som man väntar, men säkert fel för **a**. Möjligen finnes i början av vänstra slingan kolon framför **lanti**. I B. 787 tyckes kors finnas mellan inskriftens slut och början.

Inskriften är följande med det efter B. 787 tillsatta inom [].

[inka : raisti : stain : pansi : at : ulai]f : sin : [a-k] : han : austarla : arpi : barpi : auk : o : lakbarpi
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
 Vänstra slingan: lanti : [anlapis +]
 65 70 75

Om 31—32 anmärker S. Bugge, *Runverser* s. 187: »For **a-k** finder jeg ingen anden Udfylding end **a[rfi]k arfing** eller **ærfing**. Men denne tillfredsstiller mig ikke, da det svenske Runesprog ellers har **arfi**, og Ældre Svensk *arvingi*, *ærfingi*.» Måhända har dock *arfing* även funnits Ög. 246 Örberga. I 70—76 **anlapis** är **l** fel för **t**. Om tydningen av **arpi**, **barpi** yttrar Bugge, *ATS V*, s. 79: »*arði*, *barði* er alldeles misforstået af Dieterich, *Runensprachschatz*; *arði* er præter, af *erja* plöie, og *barði* et dat. af *barð* neutr. stavv (eg. kjölens fortsættelse i skibets stavv). Aldeles samme udtryck forekommer i et vers, der citeres som eksempel på ellipse i en islandsk grammatisk afhandling (Snorra Edda ed. A. M. II, 413): sá er af Íslandi

arði barði. Ligesaa

heder det i et vers af den orknöske jarl Ragnvald (Orkn. s. cap. 82, Flat. II, 488): erjum úrgu barði

út at Miklagarði

Då sölivet spillede en stor rolle i alle nordiske folks liv og digtning, må vi finde det naturligt, at mange poetiske uttryck som vedrörte denne Livsvirksombud, var fælles nordiske.»

För **lakbarpi lanti** står **lank : barpa · lanti** B. 133, L. 657 Fittja och **lank · barpa · l-ti** B. 129, L. 643, D. II, 10 Täby Upl. och utmärker södra Italien kring Neapel, som hörde till grekiska kejsardömet men var mycket utsatt för angrepp av araberna, mot vilka vikingarna deltog i striden.

Översättning: Inga reste denna sten efter Olov, sin arvinge. Han österut plöjde med stäven och i langobardernas land avled han.

Utsagon om den döde påpekar Bugge, *ATS V*, 79, vara en halv strof i något friare form av det versmått, som Snorre använde i *Hattatal* str. 72 och kallar hinn skammi háttr.

*Han østarla
ardhi bardhi
ok ā Langbardha
landi andadhis.*

Den metriska friheten i den fsv. strofen består i, att blott en bistav finnes, troligen icke i, att i sista raden skalden åtnöjt sig med halvassonans, då **antapis**, fsv. *andadhis*, väl här uttalats som fvn. *andask* »dö», men väl i, att ordet är trestavigt och icke slutar på **-i**, liksom *landi*, och i att assonanserna äro långstaviga.

